राजस्व सम्भाव्यता अध्ययन
तथा
सुधार कार्ययोजना

(आ.व. २०८१/८२-२०८३/८४)

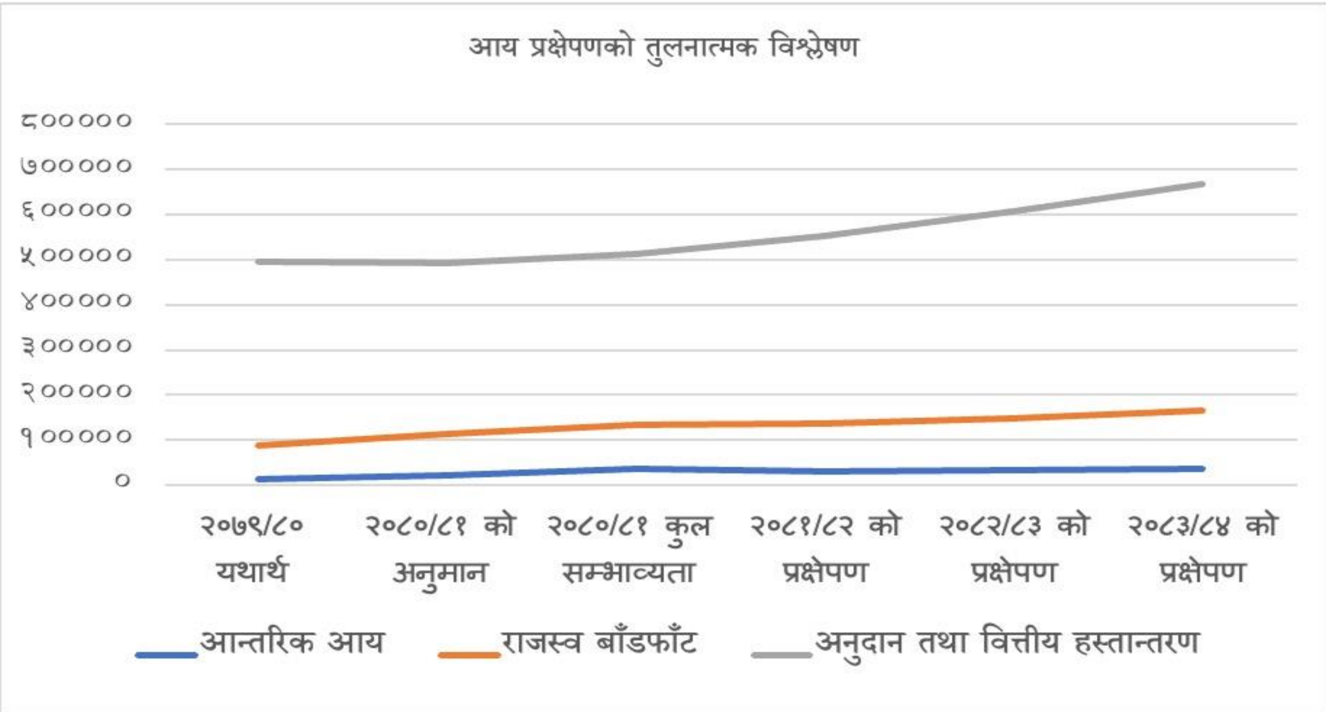

कन्चन गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

बेउरी, रुपन्देही जिल्ला, लुम्बीनी प्रदेश

विषय सूची

परिच्छेद एकः परिचय १
१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य १
१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू २
१.४ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया २
१.५ अध्ययनको सीमा ४
परिच्छेद – दुईः राजस्व परिचालन सम्बन्धी गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था ६
२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय ६
२.२ गाउँपालिकाको राजस्व परामर्श समितिको नामावली १०
२.३ गाउँपालिकाको सम्पत्ति विवरण ११
२.४ आर्थिक अवस्था ११
३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था १७
३.२ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था २४
३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना विश्लेषण २६
परिच्छेद चारः आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था ४१
४.१ राजस्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण ४१
४.२ राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान ४१
४.३ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता ४१
४.४ आन्तरिक राजस्व संरचनाको अवस्था ४४
४.५ आन्तरिक राजस्व संरचनाको अवस्था ४८
४.६ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू ४८
परिच्छेदः पाँचः राजस्व सुधार कार्ययोजना ५०
५.१ राजस्व सुधारका क्षेत्रहरू ५०
५.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा ५१
५.३ बजेट अनुमान ५३
परिच्छेद–छः आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण ५५
६.१ राजस्व प्रक्षेपणका विधिहरू ५५
६.२ राजस्व सङ्कलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आकलन ५५
६.३ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण ५६
६.४ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण ६०
परिच्छेद–सातः अपेक्षित नतिजा ६३

७.१ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश ६३
७.२ आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण ६३
७.३ नतिजा तालिका........ ६४
परिच्छेद आठःकार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ६६
८.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन ६६
८.२ स्रोत व्यवस्थापन ६६
८.३ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ६६
अनुसूचीहरू........ ६९
अनुसूची १ सन्दर्भ सामग्रीहरू ६९
अनुसूची २ तथ्याङ्क र सूचना सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम........ ७१
अनुसूची ३ अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति ७५
अनुसूची ४ अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू........ ७८
अनुसूची ५ प्रस्तुतीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू ७९
अनुसूची ६ प्रस्तुतीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति ८०

तालिकाहरू

तालिका नं. १ : गाउँपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण ७
तालिका नं. २ : गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण........ ७
तालिका नं. ३ : तालतलैया तथा पोखरी सम्बन्धी विवरण........ ८
तालिका नं. ४ : राजस्व परामर्श समितिको नामावली........ १०
तालिका नं. ५ : गाउँपालिकामा रहेका निर्माण तथा सवारी साधन सम्बन्धी विवरण ११
तालिका नं. ६ : गाउँपालिकामा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी विवरण १२
तालिका नं. ७ : गाउँपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरू सम्बन्धी विवरण १२
तालिका नं. ८ : व्यापार व्यवसायहरूको विवरण १३
तालिका नं. ९ : प्रमुख बजार तथा हाट बजार सम्बन्धी विवरण १४
तालिका नं. १० : गाउँपालिकामा रहेका उद्योगहरूको विवरण १४
तालिका नं. ११ : पर्यटकीय क्षेत्र सम्बन्धी विवरण १५
तालिका नं. १२ : शौचालय सम्बन्धी विवरण १६
तालिका नं. १३ : सामुदायिक वन सम्बन्धी विवरण........ १६
तालिका नं. १४ : प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट(प्रतिशतमा) २१
तालिका नं. १५ : स्थानीय र प्रदेश तह बीचको राजस्व बाँडफाँट(प्रतिशतमा)........ २२
तालिका नं. १६ : मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्कको बाँडफाँट(प्रतिशतमा) २२
तालिका नं. १७ : आन्तरिक आय सङ्कलनको विद्यमान अवस्था विश्लेषण २४
तालिका नं. १८ : सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २७
तालिका नं. १९ : मालपोत सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २८

तालिका नं. २० : घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २९
तालिका नं. २१ : व्यवसाय कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण ३०
तालिका नं. २२ : विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण ३३
तालिका नं. २३ : बहाल बिटौरी शुल्क सम्बन्धी विवरण ३४
तालिका नं. २४ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण ३५
तालिका नं. २५ : व्यवसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण ३६
तालिका नं. २६ : सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आयको सम्भाव्यता विश्लेषण ३७
तालिका नं. २७ : सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण ३८
तालिका नं. २८ : पर्यटन शुल्कको सम्भाव्यता विवरण ३९
तालिका नं. २९ : विगतको तीन आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था ४४
तालिका नं. ३० : कुल राजस्वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा) ४८
तालिका नं. ३१ : राजस्व सुधार कार्ययोजना ५१
तालिका नं. ३२ : आगामी आ.व.हरूका लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा) ५७
तालिका नं. ३३ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा) ६०
तालिका नं. ३४ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा) ६३
तालिका नं. ३५ : नतिजा तालिका ६४

परिच्छेद एकः परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको राज्य प्रणालीलाई संविधान बमोजिम समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वको आधारमा चल्ने गरी संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहमा विभाजन गरिएको छ। नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार र अनुसूची ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको सूचीमा स्थानीय सरकारलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरू लगाइ असुल उपर गर्ने अधिकार दिएको छ। संवैधानिक अधिकार क्षेत्रभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५५ देखि ६८ सम्म स्थानीय तहहरूलाई कार्य जिम्मेवारी तथा स्रोत परिचालन गर्न सक्ने अधिकार दिएको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकारलाई सङ्घ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँटका अतिरिक्त वित्तीय अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत कर तथा गैर कर सङ्कलन गर्न सक्ने अधिकार दिएको छ। नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा वैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ। यसको अलावा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ।

यी संवैधानिक र कानूनी प्रावधानअनुसार स्थानीय सरकारले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र व्यवस्थित एवं न्यायोचित ढङ्गले राजस्व प्रशासनलाई पूर्ण रुपमा परिचालन गरी राजस्व सङ्कलन गरी आय बजेट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ। यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावित क्षेत्रहरूको खोजी गरी परिचालनका लागि अवलम्वन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरूको पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने हुन्छ।

यसै सन्दर्भमा रुपन्देही जिल्लाको कन्चन गाउँपालिकाले पानारोमा रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.काठमाण्डौको प्राविधिक सहयोगमा गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्षसहित निर्वाचित पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व प्रशासन इकाई तथा आर्थिक प्रशासन शाखाका कर्मचारीहरूलाई राजस्व परिचालनका क्षेत्रहरूका बारेमा अभिमुखीकरण गरी सहभागितात्मक विधिबाट राजस्वका नयाँ क्षेत्रहरूको पहिचान तथा उपयोग गरिरहेका राजस्वका क्षेत्रहरूको दायरा अभिवृद्धि गरी आगामी तीन वर्षकालागि आय प्रक्षेपणसहितको यो राजस्व सुधार कार्ययोजना, २०८० तयार पारिएको हो।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

नेपालको संविधान र सङ्घीय सरकारका विभिन्न कानूनहरूमा स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्था गरिएका छन्। यस योजनाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६६ को उपदफा ६ मा राखिएको कानूनी प्रावधानअनुसार गाउँपालिकाको स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आगामी तीन वर्षको आयको प्रक्षेपण गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्थालाई सहयोग पुऱ्याउँदछ। यस कार्ययोजनाले नेपाल सरकार र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिसमा स्थानीय तहहरूलाई उपलब्ध गराउने विभिन्न प्रकारका अनुदान सम्बन्धी मापदण्ड र आधारहरू तयार गर्न तथा राजस्वका क्षेत्र र दायरा विस्तार गरी आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने दिशामा राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजनाले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ। यस योजनाले गाउँपालिकाको आवधिक योजना तथा मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा तीन वर्षमा खर्च गरिने क्षेत्र, कार्यक्रम, आयोजना र क्रियाकलापहरूमा प्रति एकाइ लागतसहितको खर्चको प्रक्षेपण गर्न, खर्च गरिने क्षेत्रहरूको प्राथमिकीकरण गर्न तथा तीन वर्षका लागि आन्तरिक आय प्रक्षेपण गर्न सहयोग पुऱ्याउने छ। अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १८ बमोजिम स्थानीय तहलाई आन्तरिक आयको अनुमान गरी अर्थ मन्त्रालयमा पेश गर्न सहयोग गर्दछ । यो दस्तावेज स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन (Local Government Institutional Self-Assessment-LISA) मा नम्बर प्राप्त गरी राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिसमा प्राप्त गर्ने अनुदान रकम बढाउन सहयोग गर्दछ।

१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू

सोंचः

गाउँपालिकाको राजस्वको सम्भाव्यता अध्ययन गरी आन्तरिक आय प्रक्षेपणसहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने।

लक्ष्य

गाउँपालिकाको राजस्वको कुल सम्भाव्यताहरूको पहिचान भई परिचालनकालागि कृयाकलापहरू तय भएको हुने।

उद्देश्यहरू

राजस्व सम्भाव्यता अध्ययन तथा सुधार कार्ययोजनाको मूलभूत उद्देश्य यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका सम्भावनाहरूको पहिचान गरी ती सम्भावनाहरूको परिचालनमा देखिएका समस्याहरूको न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार पार्ने र सो कार्ययोजनाका आधारमा आगामी ३ आ.व.को आय प्रक्षेपण गर्न योगदान पुर्‍याउनु हो। यस कार्ययोजनाको विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन्

- स्थानीय तहको आर्थिक अधिकार तथा राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना सम्बन्धमा गाउँकार्यपालिकाका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजस्व प्रशासनमा सम्लग्न कर्मचारीहरू, उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधि एवं राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने।
- गाउँपालिकाको विगत तीन आ.व.को आन्तरिक आयको शीर्षकगत रुपमा सङ्कलनको अवस्था र प्रवृत्तिको विश्लेषण तथा राजस्व प्रशासनमा सुधार ल्याउन नीतिगत, संस्थागत व्यवस्था, विलिङ्ग तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने।
- राजस्वको कुल सम्भावनाको अध्ययन गरी तयार पारिएको प्रतिवेदनको आधारमा आगामी ३ वर्षको राजस्व प्रक्षेपण गर्ने।
- गाउँपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति निर्माण, कर तथा शुल्कको दर निर्धारणमा सहयोग पुर्‍याउने।

१.४ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यकालागि विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन गरी सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न आवश्यक फाराम तथा चेकलिस्ट तयारी, तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन र विश्लेषण, अभिमुखीकरण एवं कार्यशाला गोष्ठी तथा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण जस्ता राजस्व सुधार कार्ययोजना दिग्दर्शन, २०७६ ले निर्दिष्ट गरे बमोजिम तपसिलमा उल्लेखित विधि तथा प्रक्रियाहरूको अवलम्वन गरी सम्पन्न गरिएको छ।

१.४.१ तयारी तथा समन्वय

प्रथम चरणमा यस गाउँपालिकासँग समन्वय गरी राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि छलफल गरियो। छलफलको क्रममा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गर्ने मिति तथा समय तय गरी राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी प्रक्रियाको बारेमा छलफल गरियो।

१.४.२ सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

यस कार्ययोजना तर्जुमा कार्यका लागि गाउँपालिकाको वेवसाइटमा राखिएका दस्तावेजहरू लगायत विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरू सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो। यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मुख्य सामग्रीहरू अनुसूची (१) मा दिइएको छ ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन फारम निर्माण

सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजनाकालागि आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनकालागि चेकलिस्टको तयार गरिएको थियो। यस गाउँपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्न तथ्याङ्क सङ्कलनकालागि प्रयोग गरिएको चेकलिस्ट अनुसूची (२) मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.४ अभिमुखीकरण तथा तालिम सामग्री तयारी

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ मा दिइएको विषयवस्तुको आधारमा यस गाउँपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई राजस्व सुधार सम्बन्धी अभिमुखीकरणकालागि तपसिलमा उल्लेख गरिए बमोजिमका विषयवस्तुहरू समावेश गरिएको सामग्री तयारी गरियो ।

१) राजस्व सुधार कार्ययोजनाको उद्देश्य र आवश्यकता
२) कर शुल्क दस्तुर बीचको भिन्नता
३) स्थानीय तहको एकल तथा संयुक्त राजस्व अधिकार,
४) करका दर निर्धारण गर्ने आधारहरू तथा प्रक्रिया
५) आर्थिक ऐनको आवश्यकता र यसको विश्लेषण
६) स्थानीय तहका वित्तीय स्रोतहरू
७) राजस्वको दर निर्धारण गर्दा विचार गर्नुपर्ने पक्षहरू
८) राजस्व परामर्श समितिका कार्यहरू
९) राजस्व सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान तथा कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया

१.४.५ अभिमुखीकरण कार्यशाला आयोजना तथा सञ्चालन

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन,२०७६ मा दिइएको विषयवस्तुको आधारमा यस गाउँपालिकाको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजस्व सङ्कलनमा सम्लग्न कर्मचारीहरू, राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदलका सदस्यहरू तथा करदाताका प्रतिनिधिहरूलाई २०८० असोज १९ गते १ दिनको अभिमुखीकरण कार्यशाला सञ्चालन गरियो। यस कार्यक्रममा ३१ जना पुरुष र ९ जना महिला गरी जम्मा ४० जनाको सहभागिता रहेको थियो।

१.४.६ राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदलको गठन

राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना तयारी कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा अघि बढाउन गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शनको दफा ७ मा उल्लेख गरिएको प्रावधान अनुसार राजस्व परामर्श समितिको मातहतमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू समेत गरी ५ देखि ७ जनासम्म सदस्य रहेको कार्यदल गठन गर्न सकिने प्रावधानअनुसार यस गाउँपालिकाको राजस्व परामर्श समितिलाई नै कार्यदलको जिम्मेवारी दिइएको थियो। यस कार्यदलबाट राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा अवलम्बन गरिएका प्रकृया तथा प्रतिवेदनको विषयवस्तु तथा गुणस्तर एकिन गरी सुझाव प्राप्त भएको थियो।

१.४.७ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण

यस गाउँपालिकाको राजस्व इकाई तथा अन्य शाखाहरूबाट अध्ययन टोलीका सदस्यहरूद्वारा विभिन्न शाखाहरू, सरोकारवाला पक्षहरू, स्थलगत भ्रमण तथा अवलोकनबाट आवश्यक सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको थियो । सङ्कलन गरिएको सूचना तथा तथ्याङ्कबाट राजस्व परिचालनको विद्यमान अवस्था, उपलब्ध सूचनाको आधारमा राजस्वको शीर्षकगत सम्भाव्यता विश्लेषण,

राजस्व परिचालनमा देखिएका समस्या र ती समस्याको समाधानकालागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गरी राजस्व प्रक्षेपणको प्रारम्भिक दस्तावेज तयार गरियो । यस प्रक्रियामा तपसिल बमोजिमका स्रोतबाट तथ्याङ्क एवं सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको थियोः

१) गाउँपालिकाको आवधिक योजना

२) वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका

३) विगत तीन आ.व.को यथार्थ आय विवरण र चालु आ.व.को अनुमानित आय विवरण तथा आर्थिक ऐन

४) स्थानीय तहको राजस्व सम्बन्धी कार्यविधि तथा कानूनहरू

५) आन्तरिक आय सङ्कलनको सम्भावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना ।

६) राजस्वका सम्भावित क्षेत्रहरूको स्थलगत भ्रमण

१.४.८ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

माथि उल्लेखित अभिमुखीकरण कार्यशालाबाट प्राप्त भएको सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषणको आधारमा सरोकारवालासँग थप छलफल गरी राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिवेदन तयार पारियो ।

१.४.९ मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा छलफल

यसरी तयार गरिएको राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई अध्ययनकालागि गाउँपालिकामा पेश गरियो । यस मस्यौदा प्रतिवेदनलाई गाउँकार्यपालिकाको पदाधिकारीहरू एवं राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरू समक्ष २०८० असोज १९ गते प्रस्तुतीकरण गरी आवश्यक सुझावहरू तथा पृष्ठपोषण सङ्कलन गरिएको थियो । त्यहाँबाट प्राप्त सुझावहरूलाई मस्यौदा प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको थियो ।

१.४.१० राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना अन्तिम दस्तावेज तयारी

गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्वसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरूको उपस्थितिमा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण गर्दा प्राप्त सुझावहरू समावेश गरी प्रतिवेदनलाई अन्तिम रुप दिइएको थियो ।

१.५ अध्ययनको सीमा

यस गाउँपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छः

- गाउँपालिकाको प्रमुख आयस्रोतको रुपमा रहेको सम्पत्ति कर अनुमानका लागि साविक मालपोत कार्यालयमा रहेको गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको घर जग्गाको लगत गाउँपालिकामा उपलब्ध नभएको कारण सम्पत्ति कर यति नै प्राप्त हुन सक्छ भन्ने ठोस आधारको अभावले राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको घरसङ्ख्याको आधारमा अनुमान गरिएको छ ।
- भूमि आयोगमा निवेदन दिने परिवार सङ्ख्याको आधारमा मालपोत करदाताको अनुमान गरिएको छ ।
- घरबहाल कर सम्बन्धी एकिन तथ्याङ्क प्राप्त नहुँदा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको जनगणना घर सङ्ख्या र परिवार सङ्ख्याको फरकलाई भाडामा बस्ने परिवार मानिएको छ भने सरोकारवालाहरूको छलफलको आधारमा व्यापार व्यवसाय गर्ने उद्देश्यले भाडामा दिनेहरूको सङ्ख्या अनुमान गरिएको छ ।
- एकिन तथ्याङ्क प्राप्त नभएका बहाल विटौरी शुल्क, सरकारी सम्पत्तिको शुल्क लगायतका अन्य राजस्व शीर्षकहरूमा गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवाला पक्षहरूसँग गरिएको छलफल र कार्यशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा विश्लेषण गरिएको छ ।

- गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरणमा राजस्वसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क नभएकोले राजस्व प्रक्षेपण गर्ने क्रममा कतिपय स्रोतहरूका करदाताको सङ्ख्या सम्बन्धी आधिकारिक आधार तथ्याङ्क प्राप्त हुन नसकेकोले सहभागीहरूले दिएको सूचनालाई आधार मानिएको छ ।

- विगतका आ.व. मा राजस्व सङ्कलन गरेको राजस्व शीर्षकगत रुपमा प्रविष्ट नगर्दा शीर्षकगत रुपमा राजस्व प्रक्षेपण अनुमानको आधारमा गरिएको छ ।

परिच्छेद – दुई: राजस्व परिचालन सम्बन्धी गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनसँग सम्बन्धित आन्तरिक तथा वाह्य पक्षहरूलाई यस परिच्छेद अन्तर्गत विश्लेषण गरिएको छ। विशेषतः गाउँपालिकाको परिचय, आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था र राजस्व सङ्कलनका मुख्य सवालहरूलाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ। यसले गाउँपालिकाको आय सङ्कलनकालागि संस्थागत क्षमतामा सुधारकालागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्नेछ।

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

साविक गजेडि र रुद्रपुर गाविसलाई गाँभेर बनेको कञ्चन गाउँपालिका लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत रुपन्देही जिल्लाका १० गाउँपालिका मध्ये एक हो। पूर्वपश्चिम लोकमार्ग अन्तर्गत बाँसगढीबाट करीब १ किलोमिटर दक्षिण ८३.२७०३५३ पूर्वी देशान्तर र २७.६४२२९१ उत्तर अक्षांशसम्म अवस्थित यो गाउँपालिका समुन्द्र सतहदेखि करीब ९२.१ मिटर को उचाइमा छ। ५८.५१ बर्ग किलोमिटर क्षेत्रफल भएको यो गाउँपालिका रुपन्देही जिल्लाको प्रतिनिधि सभा निर्वाचन क्षेत्र ५ अन्तर्गत पर्दछ। खुल्ला दिशा मुक्त, पूर्ण खोपयूक्त र पूर्ण साक्षर यस गाउँपालिकाको उत्तरपश्चिम क्षेत्रमा बाक्लो जङ्गल र केही भागमा बुट्यान बाहेक अन्य क्षेत्रमा खेतीयोग्य जमीन रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का अनुसार यस गाउँपालिकामा मगर, ब्राह्मण, क्षेत्री, गुरुङ, नेवार, कामी, सार्की, दमाइ लगाएत पहाडी मूलका विभिन्न जातजाति र रैथाने थारु, यादव, लोध, आदि लगाएत जातजातिका साथसाथै विभिन्न धर्म र संस्कृतिका १०,४४० घर छन् जसमा महिला २३,१२०(५४.४%) र पुरुष १९,४०८(४५.६%) गरि जम्मा ४२,५२८ जनसंख्या रहेको छ। यस्तै यहाँको पुरुष साक्षरता दर: ८९.८% र महिला साक्षरता दर: ७७.६% रहेको छ भने कुल साक्षरता ८३% रहेको छ।

२.१.१ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति

लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत पर्ने रुपन्देही जिल्लामा पर्ने यो गाउँपालिकामा ५ वटा वडाहरू रहेका छन। यस गाउँपालिकाको उत्तरमा सैनामैना नगरपालिका, पूर्वमा सैनामैना नगरपालिका र गैडहवा, दक्षिणमा गैडहवा गाउँपालिका पर्दछ। पश्चिममा कपिलवस्तु जिल्लाको बाणगङ्गा नगरपालिका रहेको छ। संसदीय निर्वाचन क्षेत्र नं ५ मा पर्ने यो गाउँपालिका प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नं ५(क) र ५(ख) दुवैमा पर्दछ।

२.१.२ भौगोलिक अवस्थिति

यो गाउँपालिका २७ ० ६३' ८३ " देखि २७ ० ७४ ' ७२" अक्षांश र ८३ ० २० ' ५० " देखि ८३० ३०' ८० " पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ। समुन्द्र सतहबाट ११३ मिटरदेखि १६५ मिटरसम्मको उचाईमा अवस्थित यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ५८.५२ वर्ग कि.मि. रहेको छ।

२.१.३ ऐतिहासिक चिनारी र नामाकरण

यो गाउँपालिका उत्तरमा सैनामैना नगरपालिका र पूर्वमा गैडहवा गाउँपालिका, पश्चिममा कपिलवस्तु जिल्लाको वाणगङ्गा नगरपालिका, उत्तर-पूर्वमा सैनामैना नगरपालिका र पूर्व-दक्षिणमा गैडहवा गाउँपालिका सिमानाभित्र करिब बीच भाग हुँदै उत्तरबाट दक्षिणमा बग्ने कञ्चन नदिसंगै प्राकृतिक, भौगोलिक, साँस्कृतिक, मनोरमताले यो गाउँपालिका सिंगारिएको छ। यही नदिको नामबाट यस गाउँपालिकाको नामाकरण गरिएको हो।

२.१.४ क्षेत्रफल, भूबनौट तथा भूउपयोग

यस गाउँपालिकाको विद्यमान भू–उपयोग हेर्दा गाउँपालिकाको झण्डै ५५ प्रतिशत खेती योग्य जमिन रहेको छ। वनजंगलले ढाकेको क्षेत्रफल १८.८८ प्रतिशत रहेको छ। आवास क्षेत्रले ओगटेको क्षेत्रफल ५.२१ प्रतिशत र बाटो तथा खोलानालाहरूले ढाकेको क्षेत्रफल १०.११ प्रतिशत छ। यस गाउँपालिकाको भुउपयोग सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १ : गाउँपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	क्षेत्रफल हेक्टरमा	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	३५४७	५४.९९
२	वन जंगल	१२१८	१८.८८
३	व्यवसायिक तथा औद्योगिक भवन	५५०	८.५३
४	बसोबास गरिएको जमिन	३३६	५.२१
५	बाटो खोला नदीहरू	६५२	१०.११
६	अन्य जमिन	१४७	२.२८
कुल क्षेत्रफल		**६४५०**	**१००.००**

स्रोत: *गाउँपालिकाको कृषि प्रोफाइल, २०८०*

२.१.५ जनसङ्ख्या तथा घरपरिवार सङ्ख्या

यस गाउँपालिकाको जनसङ्ख्यालाई वडागत रुपमा विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या भएको वडा नं ४ रहेको छ। यस वडामा पुरुषको सङ्ख्या ४२९४ जना र महिलाको ५३६४ जना गरी जम्मा जनसङ्ख्या ९६५८ रहेको छ। त्यस्तै सबैभन्दा थोरै जनसङ्ख्या भएको वडा नं.२ मा पुरुष ३५०७ जना र महिला ३८६८ गरी जम्मा ७३७५ जना रहेको छ। वडा नं ४ मा सबैभन्दा बढी घरधुरी रहेको छ भने सबैभन्दा कम घरधुरी वडा नं ५ मा रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसङ्ख्यालाई राष्ट्रिय जनगणना २०६८ सँग तुलना गर्दा २.४१ प्रतिशतले बढ्दै आएको छ।

तालिका नं. २ : गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं	घरपरिवार	जनसङ्ख्या			औसत परिवार सङ्ख्या	लैङ्गिक अनुपात
		पुरुष	महिला	जम्मा		
१	२१६३	४०२६	४६४८	८६७४	४.०१	८६.६२
२	१५९९	३५०७	३८६८	७३७५	४.६१	९०.६७
३	२३६५	४१३५	५११८	९२५३	३.९१	८०.७९
४	२३९८	४२९४	५३६४	९६५८	४.०३	८०.०५
५	१९१५	३४४६	४१२२	७५६८	३.९५	८३.६
जम्मा	१०४४०	१९४०८	२३१२०	४२५२८	४.०७	८३.९४

स्रोत: *राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन, २०७८*

२.१.६ नदीनाला सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख नदी तथा खोलाहरूमा कञ्चन खोला, कोठी खोला प्रमुख रुपमा रहेका छन। कन्चन खोलाले बगाई ल्याएको नदी जन्य पदार्थलाई बिक्री गरिदै आएको छ। यस खोलाले बगाएर ल्याएको नदीजन्य पदार्थमा भस्कटको मात्रा अधिक हुने

गरेको छ। बालुवाको मात्रा सैनामैना नगरपालिकाको क्षेत्रमा नै जम्मा हुने र माटोको मात्रा तल बगेर आउने गर्नाले नदीजन्य पदार्थमा माटोको मात्रा बढी हुने गर्दछ।

२.१.७ ताल, पोखरी सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा साना ठुला गरी १५ वटा तालहरू रहेका छन। ती तालहरूमा माछापालन गरी मनग्य आम्दानी गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ। यस गाउँपालिकामा रहेका पोखरीहरूलाई गाउँपालिकाले आफ्नो मातहतमा ल्याएर आम्दानी गर्न सकेको अवस्था छैन। यस गाउँपालिकामा रहेका पोखरी तथा तालहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३ : तालतलैया तथा पोखरी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	पोखरीको नाम	स्थान	क्र.सं.	पोखरीको नाम	स्थान
१.	लौसा ताल	वडा न. १	९	प्रतापपुरको ताल	वडा न. ३
२.	गजेडी ताल	वडा न. १	१०	नाग पोखरी	वडा न. ३
३.	बकुलागाड ताल	वडा न. १	११	धावा ताल	वडा न. ४
४	कुटा ताल	वडा न. २	१२	कन्चन ताल	वडा न. ४
५	सुके ताल	वडा न. २	१३	पूर्तिघाट ताल	वडा न. ४
६	कुडिया ताल	वडा न. २	१४	दक्षिण भैसाइ ताल	वडा न. ५
७	बसन्त फुलवारी ताल	वडा न. २	१५	वार्गदवा ताल	वडा न. ५
८	मटेरिया ताल	वडा न. २			

स्रोतः *सरोकारवालासँगको छलफल तथा क्षेत्रगत अवलोकन २०८०*

२.१.८ ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, स्लेट, माटो

यस गाउँपालिकाको क्षेत्र भएर बग्ने खोलाहरू मध्ये कन्चन खोलाबाट पूर्व वातावरणीय परीक्षण गरेर माटो तथा भस्कट प्रशस्त मात्रामा उत्खनन गरी बिक्री गर्ने सम्भावना रहेको छ। ती खोलाहरूबाट नदीजन्य पदार्थको बिक्री गरी गाउँपालिकाले आय सङ्कलन गरिरहेको छ।

२.१.९ साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थल र सम्पदाहरू

कन्चन गाउँपालिका क्षेत्रमा धार्मिक तथा ऐतिहासिक पर्यटकीय महत्वका क्षेत्रहरू उल्लेख्य मात्रामा रहेका छन। सबैभन्दा बढी पर्यटकीय महत्व बोकेको तालमा वडा नं १ स्थित गजेडी ताल रहेको छ। गजेडी ताललाई समयमाइ सामुदायिक वनको व्यवस्थापनमा सञ्चालनमा आएको छ। यस तालमा वनभोज कार्यक्रम, डुङ्गा चलाउने लगायतका मनोरञ्जन लिन उपयुक्त स्थान रहेका छन्। त्यसै गरी लौसाताल क्षेत्रमा पर्यापर्यटनसँग सम्बन्धित पूर्वाधारहरू विकास गरी प्राकृतिक सम्पदाको उपयोग तथा सानातिना रोजगारीको अवसरहरू सिर्जना हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। यसै गरी वडा नं.१ मै रहेको ऐतिहासिक वरपिपलको रुखको जराले घेरिएको मन्दिरमा भएको इट्टाको आधारमा भन्नुपर्दा यो मन्दिर पुरातात्विक महत्वको देखिन्छ।

वेलभरिया, वडा नं.३ मा रहेको लायन सुपादेरउराली पार्क र सोंगा सुपादेउराली मन्दिरले धार्मिक आस्था बोकेका आगन्तुकहरूलाई केही समय व्यतित गर्न मद्धत सक्ने देखिन्छ। वडा नं. ४ अवस्थित महारुद्रेश्वर त्रिनेत्र बोलबम समेत यस क्षेत्रको धार्मिक स्थलको रुपमा विकास हुँदै गएको देखिन्छ। यसै गरी वडा नं.५ मा निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको थारु र मगर संग्राहलय स्थानीय जातजातीका भेषभुषा,

रहन सहन, खाना जस्ता प्रदर्शन गरेर आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरूलाई आकर्षण गर्न सकिने सम्भावना छ। यसका अतिरिक्त भैरवस्थानमा वालाचर्तुदशीमेला, मलावरदेवी मन्दिर, सुनगाभा हर्नाचौर शान्ति पार्क, सुकेताल, दुर्गा मन्दिर, चिल्डेनपार्क आदि पनि पर्यटकीय महत्वका क्षेत्रहरू हन्। यी नै पक्षलाई मध्यनजर राख्दै होमस्टे सञ्चालन हुन सकेमा स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना हुन सक्ने देखिन्छ र आन्तरिक पर्यटन प्रवद्र्घनमा सहयोग पुग्नेछ। भारतीय पर्यटकहरूलाई मध्यनजर राख्दै आकर्षक प्याकेजहरू (खासगरी संस्कृतिमा आधारित) सञ्चालनमा ल्याउन सकेको वाह्य पर्यटनवाट लाभ आर्जन गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ।

गजेडी तालका दृश्यहरू

जलेश्वर बोलबमधामका केही दृष्यहरू	
बौद्ध गुम्बा	महारूद्रेश्वर त्रिनेत्र बोलबम मन्दिर

२.२ गाउँपालिकाको राजस्व परामर्श समितिको नामावली

यस गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनकालागि नीतिगत सुझाव तथा अनुगमनकालागि गाउँपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा निजी क्षेत्रको प्रतिनिधित्व गर्ने उद्योग तथा वाणिज्यसँग सम्बन्धित संस्थाहरूको प्रतिनिधिहरूसमेत रहेको ६ सदस्यीय राजस्व परामर्श समितिको गठन भै कार्यरत रहेको छ । यस समितिलाई नै राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको लागि कार्यदलको जिम्मेवारी दिइएको छ ।

तालिका नं. ४ : राजस्व परामर्श समितिको नामावली

क्र.सं.	नाम	समिति/जिम्मेवारी
१	श्री मौसमी थापा मगर	संयोजक
२	श्री सागर गौतम	सदस्य
३	श्री कूल प्रसाद पौडेल	सदस्य
४	श्री रञ्जना थारू	सदस्य
५	श्री शशी सापकोटा	सदस्य
६	श्री सन्तोष गैरे	सदस्य–सचिव

स्रोतः कन्चन गाउँपालिकाको कार्यालय, २०८०

२.२.१ संगठन संरचना (महाशाखा, शाखा, उपशाखा र इकाइ)

यस गाउँपालिकामा राजस्व प्रशासन इकाईको स्थापना गरिएको छ । राजस्व इकाइलाई आर्थिक तथा राजस्व प्रशासन शाखा अन्तर्गत राखिएको छ । यस इकाईमा सहायकस्तर चौथो/पाँचौ तहको कर्मचारीको दरबन्दी सृजना गरिएको छ । तर हाल यस इकाइलाई १ जना सूचना प्रविधि अधिकृतबाट राजस्व सङ्कलन सम्बन्धी कार्य सञ्चालन हुँदै आएको छ

२.२.२ राजस्व प्रशासन तथा परिचालनको व्यवस्था

क) राजस्व परिचालन सम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कानून

यस गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनसँग सम्बन्धित ऐन, निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण गरेको छ। राजस्वसँग सम्बन्धित ऐन, निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू गरी १५ वटा निर्माण गरिएका छन्।

१) स्थानीय तहको आर्थिक ऐन, २०८०

२) स्थानीय तहको विनियोजन ऐन, २०८०

३) कञ्चन गाउँपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई ऐन, २०७८

४) कञ्चन गाउँपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यविधि,२०७८

५) कञ्चन गाउँपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०७८

६) कञ्चन गाउँपालिकाको साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७९

७) कञ्चन गाउँपालिकाको व्यावसायिक पशुपंक्षी फर्म दर्ता तथा नविकरण कार्यविधि, २०७९

८) कञ्चन गाउँपालिकाको कृषि तथा पशुपन्छी ऐन,२०७९

९) संक्षिप्त वातावरणिय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणिय परीक्षण कार्यविधि, २०७७

१०)कञ्चन गाउँपालिकाबाट गरिने बजार अनुगमन निर्देशिका, २०७७

११) कञ्चन गाउँपालिकाको व्यवसाय कर सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७

१२) "घ" वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धी कार्यविधि २०७५

१३) कञ्चन गाउँपालिकाको एफ एम रेडियो कार्यविधि २०७४

१४)कञ्चन गाउँपालिकाको वन ऐन, २०७६

१५)कञ्चन गाउँपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७

२.३ गाउँपालिकाको सम्पत्ति विवरण

२.३.१ सवारी तथा निर्माण साधन (जीप, जेसिबी, ट्रिपर, ट्र्याक्टर आदि)

यस गाउँपालिकामा निर्माणसँग सम्बन्धित साधनहरू छैनन। अफिस प्रयोजनकालागि २ वटा जीप १९ वटा मोटरसाइकल र ६ वटा स्कुटर रहेका छन्।

तालिका नं. ५ : गाउँपालिकामा रहेका निर्माण तथा सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सवारी साधनको विवरण	एकाइ	सङ्ख्या	हालको उपयोग
१	जीप	सङ्ख्या	२	अफिस प्रयोजन
२	मोटरसाइकल	सङ्ख्या	१९	अफिस प्रयोजन
३	स्कुटर	सङ्ख्या	६	अफिस प्रयोजन

स्रोतः कन्चन गाउँपालिकाको जिन्सी शाखा २०८०

२.४ आर्थिक अवस्था

२.४.१ बैंक तथा वित्तीय संस्था

यस गाउँपालिकामा ३ वटा वाणिज्य बैक, ३ वटा विकास बैंक र ६ वटा लघु वित्त संस्थाले वित्तीय सेवा प्रदान गर्दै आएका छन। ती बैक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ६ : गाउँपालिकामा रहेका बैक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	बैकको नाम	ठेगाना	क्र.स.	वित्तीय संस्थाको नाम	ठेगाना
१	एन आइ सी एसिया बैंक	वडा नं ३	१	जनउत्थान लघुवित्त	वडा नं ४
२	नेपाल इन्भेष्टमेन्ट मेघा बैक	वडा नं १	२	ग्रामीण स्वावलम्बन लघुवित्त	वडा नं ५
३	कामना सेवा विकास बैंक	वडा नं ४	३	निर्धन उत्थान लघुवित्त	वडा नं ३
४	मुक्तिनाथ विकास बैंक लि.	वडा नं ३, हरैया	४	ग्लोबल आइ एम इ लघुवित्त	वडा नं ३
५	साइन रेसुङ्गा विकास बैंक	वडा नं ४	५	एन आइ सी एसिया लघुवित्त	वडा नं २
			६	कालिका लघुवित्त	
			७	हिमालयन लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	वडा नं ४, थकाली चोक

स्रोतः *सरोकारवालासँगको छलफल तथा क्षेत्रगत अवलोकन २०८०*

२.४.२ सहकारी संस्थाको विवरण

यस गाउँपालिकामा २८ वटा सहकारी संस्थाहरूले गाउँपालिकाका शहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रमा वित्तिय सेवा उपलब्ध गरिरहेका छन्। ती सहकारी संस्थाहरू सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ७ : गाउँपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरू सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम	वडा नं	क्र.सं.	नाम	वडा नं
१	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि. गजेडी	१	१५	श्री सानाकिसान कृषि सहकारी सस्था लि	१
२	समयमाई बचत तथा ऋण सहकरी संस्था लि.	१	१६	प्रतिविम्व कृषि सहकारी संस्था लि.	१
३	जनचेतना स्वावलम्वन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	१	१७	श्री श्रमभूमी कृषि सहकारी संस्था लि.	१
४	लहर सामाजिक उद्यमी महिला सहकारी संस्था लि.	१	१८	नमस्ते बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२
५	श्री मलवारदेवी महिला कृषि सहकारी संस्था लि.	३	१९	दिदी बहिनी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था ली	३
६	जनसुधार स्वाबलम्वन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	३	२०	निश्चल कृषि सहकारी संस्था लि.	३
७	अटल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	३	२१	मुनाल कृषि सहकारी संस्था लि.	३
८	जननी महिला दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	३	२२	मलावरदेबी दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	३
९	सानातिना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	२३	उद्धार कृषि सहकारी संस्था लि.	४
१०	धरोहर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५	२४	फुलसरी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५

क्र.सं.	नाम	वडा नं	क्र.सं.	नाम	वडा नं
११	रुद्रपुर भैसि विकास दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	५	२५	शहिद कृषि सहकारी संस्था लि.	५
१२	मौलाकाली कृषि सहकारी संस्था लि.	५	२६	पवित्र महिला दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	५
१३	कोशिस सामाजिक उद्यमी सहकारी संस्था लि.	५	२७	परिपक्क बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५
१४	हरैया बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५	२८	धरोहर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	

स्रोतः गाउँपालिकाको कार्यालय २०८०

२.४.३ व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनमा ५४६ वटा व्यवसायहरू दर्ता भइ सञ्चालनमा रहेको देखिन्छ। ती व्यवसायहरूको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ८ : व्यापार व्यवसायहरूको विवरण

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या
१	कन्सल्टेन्सी तथा तालिम सेन्टर	४	१९	फ्रेस हाउस	३६
२	इलेक्ट्रिक एण्ड एलेक्ट्रोनिक्स	५	२०	बैक तथा वित्तीय संस्था	१२
३	एग्रोभेट सेन्टर तथा सप्लायर्स	६	२१	सहकारी	२८
४	कपडा पसल	४	२२	भाँडा पसल	५
५	मोबाइल तथा कम्प्युटर पसल	१२	२३	मदिरा पसल	५
६	किराना पसल	१६३	२४	मार्ट	२
७	केक सप	२	२५	क्लिनिक तथा प्रयोगशाला	१९
८	घ वर्गको निर्माण सेवा	२	२६	अटो वर्क शप	७
९	जनरल स्टोर्स	२१	२७	स्प्लायर्स	१७
१०	जुत्ता पसल	६	२८	साइकल बिक्री तथा मर्मत	६
११	टेलर्स	९	२९	सुन चाँदी पसल	४
१२	रेष्टुरेण्ट तथा खाजा नास्ता पसल	७२	३०	स्टेशनरी पसल	६
१३	ब्यूटी पार्लर	१६	३१	निर्माण सामग्री पसल	११
१४	फलफूल पसल	३	३२	सैलुन	४
१५	फेन्सी पसल	२४	३३	होटल	७
१६	फोटो स्टुडियो	४	३४	विविध	१२
	जम्मा				५३६

स्रोतः कञ्चन गाउँपालिकाको कार्यालय २०८०

२.४.४ बजार तथा हाट बजार

यस गाउँपालिकामा रहेका स्थायी प्रकृतिका बजारहरूमा लौसा बजार, बेलभिरया बजार, गजडि बजार, हरैया बजार, धौचलागिरी चोक, सुनगाभा चोक, डायरी चोक, थकाली चोक, बर पिपल चोक, गरगरे चोक, पिपरीचापा चौपारी, भैसाइ बजार प्रमुख रुपमा

रहेका छन । यस बाहेक यस गाउँपालिकाको हात्ती बजार, शान्तिनगर बजार, लौसा बजार तथा गजडी बजारमा हाटबजार सञ्चालन हुने गरेको छ । यस सम्बन्धी थप विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ९ : प्रमुख बजार तथा हाट बजार सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	बजारको नाम	वडा न.	क्र.सं.	हाट बजारको नाम	वडा न.
१	हात्ती बजार	१	१	हात्ती बजार	१
२	लौसा बजार	१	२	शान्तिनगर बजार	१
३	बेलभिरया बजार	१	३	लौसा बजार	१
४	गजडि बजार	२	४	गजडी बजार	२
५	हरैया बजार	३			
६	धौचलागिरी चोक	३			
७	सुनगाभा चोक	४			
८	डायरी चोक	४			
९	थकाली चोक	४			
१०	बर पिपल चोक	४			
११	गरगरे चोक	४ र ५			
१२	पिपरीचापा चौपारी	५			
१३	भैसाइ बजार	५			

शान्तिनगर हाटबजार, शान्तिबजार

स्रोतः *सरोकारवालासँगको छलफल तथा क्षेत्रगत अवलोकन २०८०*

२.४.५ उद्योग तथा कलकरखाना

यस गाउँपालिकामा ठूला उद्योगहरू रहेका छैनन । कुटानी पिसानी तथा फर्निचर उद्योग तथा अन्य व्यवसायहरू गरी जम्मा २६ वटा उद्योगहरू गाउँपालिकामा दर्ता भएका छन् । उद्योग तथा व्यवसायहरू सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १० : गाउँपालिकामा रहेका उद्योगहरूको विवरण

क्र.सं.	उद्योगको किसिम	ठेगाना
१.	खत्री चप्पल उद्योग	कञ्चन-३, झारगैरा
२.	आकाश फर्निचर तथा साना उद्योग	कञ्चन - ५, मालिका टोल
३.	श्रीस ग्रील उद्योग	कञ्चन-२, गजेडी
४.	बिर्जु राम ग्रिल उद्योग	कञ्चन - ३, हरैया
५.	फर्निचर उद्योग	कञ्चन - ३, धौलागिरी चोक
६.	रुद्रपुर फर्निचर मार्ट एण्ड फर्निसिङ्ग	कञ्चन - ३, धौलागिरी चोक
७.	राम लक्ष्मण स: मिल तथा फर्निचर उद्योग	कञ्चन-२, बेउरी
८.	मनोज राइस मिल	कञ्चन-१, कुचेरा
९.	जलेश्वर ग्रिल उद्योग	कञ्चन-१, बेलभरिया

क्र.सं.	उद्योगको किसिम	ठेगाना
१०	जलेश्वर राईस मिल	कञ्चन–१, बेलभरिया
११	विश्व आल्मुनियम फर्निचर	कञ्चन–१, बेलभरिया
१२	शिव स:मिल तथा फर्निचर उद्योग	कञ्चन–२, गजेडी
१३	जयसवाल गल्ला तथा स्टोर्स तथा जयसवाल राइस मिल	कञ्चन–२, मटेरिया तथा बगही
१४	पूजा राईस मिल	कञ्चन–२, कुट्टा
१५	पुजा आयल मिल (न्यू कञ्चन स:मिल तथा फर्निचर उद्योग)	कञ्चन–२, मटेरिया तथा बगही
१६	नरजित खाद्यान्न तथा पशुपंक्षी दाना पसल	कञ्चन–२, विजयनगर
१७	खेलोमेलो स:मिल तथा फर्निचर उद्योग	कञ्चन–२, गजेडी
१८	आश्मा एण्ड आईसा स:मिल तथा फर्निचर उद्योग	कञ्चन–२, मसिना
१९	लक्ष्मण स मिल तथा फर्निचर उद्योग	कञ्चन–२, गौरी डाँडा
२०	थापा ग्रिल उद्योग	कञ्चन–४, थकाली चोक
२१	नबिन पोखरेली ढुंगा	कञ्चन–२, विजयनगर
२२	कञ्चन हरैया कंक्रिट उद्योग एण्ड सप्लायर्स प्रा.लि.	कञ्चन–३, हरैया
२३	न्यौपाने ग्रिल एण्ड स्टिल आल्मुनियम उद्योग	कञ्चन–३, धौलागिरी चोक
२४	जया ग्रिल पसल	कञ्चन–४,दियो
२५	लोकनाथ ब्लक उद्योग	कञ्चन – ५, गरगरे
२६	भगवती राधे चिउरा उद्योग	कञ्चन – १, लौसा

स्रोत: गाउँपालिकाको *कार्यालय २०८०*

२.४.६ पर्यटकीय स्थल सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गरिएका पर्यटकीय क्षेत्रहरू छैनन। पूर्वाधार तयार पारी पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा विकास गरी प्रवेश शुल्क सङ्कलन गर्न सकिने क्षेत्रहरू यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका छन। पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा विकास गरी राजस्व सङ्कलन गर्न सकिने क्षेत्रहरूको विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ११ : पर्यटकीय क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	पर्यटकीय क्षेत्रहरूको विवरण	स्थान
१	हरनाचौर शान्तिपार्क	वडा नं ३ र ४
२	दानापुर ताल तथा पार्क	वडा नं १
३	लाइन्स पार्क	वडा नं ३
४	चिल्ड्रेन पार्क	वडा नं २
५	लायन्स सुपा देउराली पार्क	वडा नं ३
६	ढावा ताल	वडा नं ४

२.४.७ सार्वजनिक शौचालय सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाका ३ स्थानमा सार्वजनिक शौचालय सञ्चालनमा रहेका छन् । यस सम्बन्धी पूर्ण विवरण तलको तालिकामा उपलब्ध गराइएको छ ।

तालिका नं. १२ : शौचालय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सार्वजनिक शौचालय रहेको स्थान	वडा न.
१	धौलागिरी	३
२	पिपरीचापा	४
३	हरैया बजार	३

स्रोतः *सरोकारवालासँगको छलफल २०८०*

२.४.८ सामुदायिक वन सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र ६ वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन । ती सामुदायिक वनहरू रहेका स्थानहरू र ती सामुदायिक वनहरूले ओगटेको क्षेत्रफल तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १३ : सामुदायिक वन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	ओगटेको क्षेत्रफल(हेक्टरमा)	रहेको स्थान
१.	रुद्रपुर धमिना ताल सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	१३१.८७	वडा नं ३ र ४
२.	पिपरीचापा महिला सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	१८५.८२	वडा नं ५
३.	समयमाइ सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	९२.२	वडा नं २
४.	देउराली सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	६७ .०३	कञ्चन १, २ र गैडहवा ८, ९
५.	नमूना सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	११५.६६	सैनामैना ५,७ र कञ्चन १
६.	रुद्रपुर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	४४६.११	४ र ५

स्रोतः कञ्चन गाउँपालिकाको कार्यालय २०८०

परिच्छेद – तीनः गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व अधिकार र सो अधिकारको कार्यान्वयन, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू र सुधार गर्नुपर्ने कार्यहरूको शीर्षकगतरुपमा विश्लेषण गरिएको छ।

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था

यस शीर्षकमा नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (परिमार्जित २०७५) तथा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ (परिमार्जित २०७५) मा व्यवस्था गरिएका स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार सम्बन्धी प्रावधानहरू प्रस्तुत गरिएको छ।

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची (८) (स्थानीय तहको अधिकार सूची) को प्रावधानअनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छः

- सम्पत्ति कर
- भूमिकर (मालपोत)
- घर जग्गा बहाल कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेसन शुल्क
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी
- सवारी साधन कर
- सेवा शुल्क, दस्तुर
- मनोरञ्जन कर
- दण्ड जरिवाना

त्यसैगरी नेपालको संविधान २०७२ मा स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी निम्न धारामा थप प्रावधान देहायअनुसार रहेको छः

धारा २२८ कर लगाउन वा ऋण लिन नपाईने

(१) कानून बमोजिम बाहेक स्थानीय तहमा कुनै पनि किसिमको कर लगाउन, उठाउन र ऋण लगाउन पाईने छैन।

(२) स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्नेछ।

धारा २३६ अन्तर प्रदेश व्यापार

संविधानमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एक प्रदेश वा स्थानीय तहबाट अर्को प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने वस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तार वा कुनै प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने वस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तारमा कुनै किसिमको वाधा अवरोध गर्न वा कुनै कर, शुल्क, दस्तुर वा महशुल लगाउन वा त्यस्तो सेवा वा वस्तुको ढुवानी वा विस्तारमा कुनै किसिमको भेदभाव गर्न पाईने छैन।

यस प्रावधानअनुसार एक स्थानीय तहबाट अर्को स्थानीय तहमा वस्तुको ढुवानी गर्दा पटके कर सङ्कलन गर्न पाइने छैन।

३.१.२ कानूनी व्यवस्था (स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४)

सङ्घीय कानून (स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छः

(क) गाउँपालिकाको एकल अधिकारः

अ) कर

१) **सम्पत्ति करः** स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (संशोधन २०७५) को दफा ५५ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन पाउने व्यवस्था गरेको छ। यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। **"घरले चर्चेको जग्गा"** भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गालाई बुझाउँछ। घर जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउँदा घर जग्गाको मूल्याङ्कनका आधारहरू देहायबमोजिम हुनेछन्ः

(क) घर र घरजग्गाको आकार, प्रकार, बनौट र उपयोगको अवस्था,

(ख) घर र घरजग्गाको चलनचल्तीको मूल्य र घरको ह्रास मूल्य,

(ग) घर र घरजग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(घ) सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्दा नागरिकको जीवनस्तर, आर्थिकस्तर र कर तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा

यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि देहायको घर घरजग्गामा सम्पत्ति कर लाग्ने छैनः

(क) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको स्वामित्वमा रहेको घरजग्गा

(ख) सरकारी अस्पतालको घर र घरजग्गा,

(ग) गुठीको स्वामित्वमा रहेको घर र जग्गा

(घ) मुनाफाको उद्देश्य नराखी सञ्चालन गरिएको सरकारी शिक्षण संस्था, कम्पनी, समिति, प्राधिकरण, बोर्ड, सरकारी संस्थानको घर घरजग्गा

(ङ) मुनाफाको उद्देश्य नराखी सञ्चालन भएका संघ, संस्थाको घर र घरजग्गा

(च) धार्मिक संस्था(मन्दिर, गुम्बा, चर्च, मस्जिद आदि) को घर र घरजग्गा

(छ) खानेपानी सङ्कलन पोखरी, विद्युत गृह, मसानघाट, कब्रिस्थान, कर्वला, मजार, विमानस्थल, बसपार्क, रंगशाला, उद्यान, पार्क, जस्ता सार्वजनिक उपयोगका स्थलहरू

(ज) राजदुतावास, वाणिज्य नियोग, कुटनैतिक नियोगका घर र घरजग्गा

२) **भूमिकर (मालपोत)** गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र दफा ५५ बमोजिम घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ। (दफा ५६)

३) **घर जग्गा बहाल करः** गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा त्यस्तो बहाल रकममा बहाल कर लगाउनेछ। (दफा ५७)

४) **व्यवसाय करः** गाउँपालिका वा नगरपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउनेछ। (दफा ५८)

५) **जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः** गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, मरेका वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छाला वा यस्तै प्रकारको वस्तुको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर लगाउनेछ। (दफा ६१)

आ) शुल्क

१) **बहाल बिटौरी शुल्कः** गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेका हाटबजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचना उपयोग बापत बहाल बिटौरी शुल्क लगाउनेछ। (दफा ५९) (यो शुल्क ऐलानी जग्गामा बसोबास गर्नेहरूसँग पनि उठाउन सकिनेछ।)

२) **पार्किङ शुल्कः** गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ सेवा उपलब्ध गराए बापत पार्किङ शुल्क लगाउने छ। (दफा ६०)

इ) सेवा शुल्क (दफा ६२)

१) गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केबलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, ऱ्याफ्टिङ्ग, प्याराग्लाइडिङ्ग लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउनेछ।

२) गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफुले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोबीघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि लगायत त्यस्तै प्रकारका अन्य सेवामा सेवा शुल्क लगाउनेछ।

३) अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सेवा शुल्क

४) सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्कः

स्थानीय तहले आफैले निर्माण, व्यवस्थापन वा सञ्चालन गरेका पर्यटकीय पूर्वाधारमा प्रवेश शुल्क लिन पाउँछ। तीन तहका सरकार बाहेक अन्य कुनै सरकारी निकाय, समिति वा आयोजनाबाट पर्यटन शुल्क लिन नपाइने व्यवस्था रहेको छ।

ई) बिक्री गर्न सक्ने (दफा ६२ क)

१) केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा दफा (६२ क) थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय अध्ययन तथा परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न पाउने व्यवस्था गरेको छ।

२) आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदि बिक्री गर्न पाउनेछ।

३) नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन, बिक्री तथा व्यस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्रीबाट सङ्कलित राजस्व मध्ये ६० प्रतिशत स्थानीय सञ्चित कोषमा र ४० प्रतिशत प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ।

४) मापदण्ड बमोजिम ऐनमा संशोधन नभईसकेको अवस्था रहेको छ।

५) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा गरिएको व्यवस्था विपरित ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ जारी हुँदा प्रदेश र स्थानीय तहबीच विवाद उत्पन्न भएको छ। आ.व.२०७६/७७ मलेपको प्रतिवेदन अनुसार मापदण्ड र ऐनमा फरक प्रावधान भएकोले राजस्व बाँडफाँटमा थप अस्पष्टता सिर्जना गरेको व्यहोरा उल्लेख गरेको छ।

६) संविधानको धारा २५१ को १ (झ) मा प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरु बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादका विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रुपमा काम गर्न सुझाव दिने प्रावधान राखिएको छ। यस विषयमा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले आफ्नो भूमिका प्रभावकारी रुपमा निर्वाह गर्नुपर्ने अवस्था देखिन्छ।

७) संविधानको धारा २३५ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीच समन्वय कायम गर्न संघीय संसदले आवश्यक कानून बनाउनेछ भनिएको छ। साथै, प्रदेश, गाउँपालिका वा नगरपालिका बीच समन्वय कायम गर्न र कुनै राजनैतिक विवाद उत्पन्न भएमा प्रदेश सभाले सम्बन्धित गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला समन्वय समितिसँग समन्वय गरी त्यस्तो विवादको समाधान गर्न सक्नेछ भन्ने उल्लेख गरेको छ। संघ, प्रदेश र स्थानीय तह समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध ऐन, २०७७ को दफा ४ को उपदफा (१) मा संघले आफ्नो एकल वा साझा अधिकारको विषयमा कुनै कानून वा नियम बनाउँदा प्रदेश तथा स्थानीय तहको एकल अधिकारको अतिक्रमण नगर्ने उल्लेख गरेको छ।

८) त्यसै गरी उपदफा २ मा प्रदेशले आफ्नो एकल वा साझा अधिकारको विषयमा कुनै कानून वा नियम बनाउँदा संघ वा स्थानीय तहको एकल अधिकारको अतिक्रमण नगर्ने, र कानून वा नियम बनाउँदा संघीय कानूनसँग नबाझिने गरी बनाउने उल्लेख गरेको छ। यसको आधारमा भन्नुपर्दा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा गरिएको व्यवस्था विपरित ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ विपरित जारी भएको देखिन्छ।यो विवाद कायमै रहेको यस अवस्थामा ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा बिक्रीबाट प्राप्त हुन सक्ने आय स्थानीय तहको एकल अधिकारको सूचीमा राखि प्रक्षेपण गरिएको छ।

उ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने (दफा ६२ ख)

१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ।

२) वन पैदावारको बिक्री बापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।

नोटः २०७६ आश्विन २७ गते प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन २०७६ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६२ मा भएको प्रावधानलाई यसरी प्रभावित पारेको छः

ऊ) वन विकासका लागि खर्च गर्नुपर्ने (वन ऐन २०७६ दफा २२)

१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा ५० प्रति रकम सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नुपर्नेछ।

२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिनेछ।

ए) प्रचलित कानून बमोजिम गर्ने सिफारिस, दर्ता, अनुमति, नवीकरण आदिको शुल्क तथा दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ११ को घ को ७)
  - स्थानीय सहकारी संस्था
  - १०० वाट सम्मको एफएम रेडियो
  - घ वर्गको ठेक्का इजाजत
  - सामुदायिक, संस्थागत, गुठी, सहकारी विद्यालय
  - प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम
  - मातृ भाषामा शिक्षा दिने विद्यालय
  - ट्युसन, कोचिङ्ग
  - औषधि पसल
  - परिवार नियोजन तथा मातृ शिशु कल्याण सम्बन्धी सेवा

- ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो र स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग
- स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिका
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र तथा अन्य स्वास्थ्य संस्था, क्लिनिक
- स्थानीय स्तरका संघ संस्था
- इन्टरनेट, टेली सेन्टर, केबुल तथा तारविहिन टेलिभिजन
- लघु घरेलु तथा साना उद्योग (कार्यजिम्मेवारी मापदण्ड, २०७६ मा प्रदेशको अधिकारमा रहेको)

- नक्सा पास दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ३३ को ४)
- दण्ड जरिवाना (असविव्यऐ)

३.१.३ कानूनी व्यवस्था(अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४)

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय सङ्कलन तथा प्राप्त गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ।

क) प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँट (दफा ७)

नेपाल सरकार, प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुँने रोयल्टीको बाँडफाँटका लागि नेपाल सरकारले एक सङ्घीय विभाज्य कोष खडा गरी त्यस प्रकारको रोयल्टीबाट प्राप्त हुँने रकम सो कोषमा जम्मा गर्नेछ। प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँट आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत उपलब्ध गराइने छ। प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी तपसिलमा उल्लेख गरिएका छन्ः

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको सञ्चालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो/पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी

तालिका नं. १४ : प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट(प्रतिशतमा)

क्र.सं.	रोयल्टीको शीर्षक	नेपाल सरकार	सम्बन्धित प्रदेश	सम्बन्धित स्थानीय तह
१	पर्वतारोहण	५०	२५	२५
२	विद्युत	५०	२५	२५
३	वन	५०	२५	२५
४	खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
५	पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोतः अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, अनुसूची ४ दफा ७ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित

ख) राजस्व बाँडफाँट

१) प्रदेश सरकारबाट गरिने बाँडफाँट (दफा ५)

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को परिच्छेद २, दफा ५ मा आर्थिक ऐन २०७५ द्वारा संशोधितमा एकल कर प्रशासन शीर्षकमा तपसिल बमोजिमको व्यवस्था गरिएको छ।

अ) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिकाले लगाउने र उठाउने

आ) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिकाले उठाउने ।

इ) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिकाले उठाउने

ई) विज्ञापन करको दर गाउँपालिकाले लगाउने र उठाउने

१) (अ) बमोजिम प्रदेशले लगाएको र उठाएको सवारी साधन करबाट उठेको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिनेछ । तर टाँगा रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने छ । यो कर प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँट गर्नु पर्दैन ।

२) (आ), (इ) र (ई) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाउँपालिका वा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

तालिका नं. १५ : स्थानीय र प्रदेश तह बीचको राजस्व बाँडफाँट(प्रतिशतमा)

क्र.सं.	करका क्षेत्रहरू	सङ्कलन गर्ने तह	राजस्व बाँडफाँट (प्रतिशतमा)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
१	सवारी साधन कर	प्रदेश	६०	४०
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	स्थानीय	४०	६०
३	मनोरञ्जन कर	स्थानीय	४०	६०
४	विज्ञापन कर	स्थानीय	४०	६०

स्रोतः अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

प्रदेश सरकारले सङ्कलन गरेको सवारी साधन करबाट प्राप्त रकमको ४० प्रतिशत रकम पनि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा सम्बन्धित स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ । यसका अतिरिक्त स्थानीय तहबाट सङ्कलन भएको घरजग्गा रजिस्ट्रेसन शुल्क, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन करको ४० प्रतिशत रकम सम्बन्धित प्रदेशलाई पठाउनु पर्ने व्यवस्था छ ।

नोटः घरजग्गा रजिस्ट्रेसन शुल्क प्रदेश कानून बमोजिम हाललाई नेपाल सरकार अन्तर्गतको मालपोत कार्यालय मार्फत उठाई सम्बन्धित स्थानीय तहलाई ६० प्रतिशत र प्रदेश सरकारलाई ४० प्रतिशतका दरले बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

२) नेपाल सरकारबाट गरिने राजस्व बाँडफाँट

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्तःशुल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई सङ्घीय विभाज्य कोष खडा गरी त्यस कोषमा जम्मा गर्नेछ । सो रकमको ७० प्रतिशत सङ्घीय सञ्चित कोषमा, १५ प्रतिशत प्रदेश विभाज्य कोषमा र १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा गरिनेछ । प्रदेश विभाज्य कोष र स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा गरिएको रकम संविधान र यस ऐनको अधिनमा रही आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रत्येक प्रदेश र स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिनेछ । यसरी बाँडफाँट गरिएको रकम प्रदेश सञ्चित कोष र प्रत्येक स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने रकम सम्बन्धित स्थानीय कोषमा जम्मा हुने गरी मासिक रुपमा उपलब्ध गराइने उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १६ : मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्कको बाँडफाँट(प्रतिशतमा)

क्र.सं.	स्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
२	अन्तःशुल्क	७०	१५	१५

स्रोतःअन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ (६)

३) अनुदानको व्यवस्था (परिच्छेद ४)

सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको सिफारिसको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ। त्यसै गरी सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारले आयोगले तोकेको आधार बमोजिम सशर्त अनुदान प्रदान गर्ने व्यवस्था छ। समपूरक तथा विशेष अनुदानका लागि स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त हुने प्रस्ताव र अनुदान वितरण कार्यविधिको आधार सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारले अनुदान उपलब्ध गराउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ।

(क) वित्तीय समानीकरण अनुदानः स्थानीय तहले खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त गर्नेछ। (दफा ८)

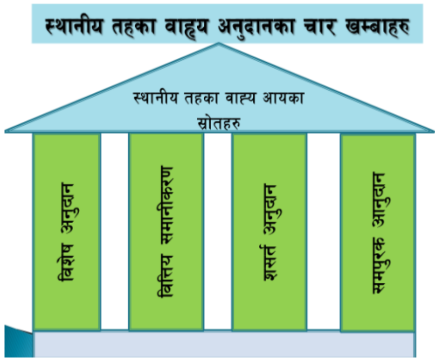

(ख) सशर्त अनुदानः स्थानीय तहले कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त गर्नेछ। (दफा ९)

(ग) समपूरक अनुदानः स्थानीय तहले पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त गर्नेछ। (दफा १०)

(घ) विशेष अनुदानः कुनै खास उद्देश्य र योजनाका लागि संघ र प्रदेशबाट प्राप्त गर्नेछ। (दफा ११)

४) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण(परिच्छेद ५)

- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा वैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ। स्थानीय तहले कानून बमोजिम बाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्नअनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन्।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था	अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४) मा गरिएको व्यवस्था
कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट सञ्चालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्रमा कर नलाग्ने सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने	कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने गैर करको दर निर्धारण गर्दा वस्तु वा सेवाको लागत, सञ्चालन र सम्भार खर्चलाई आधार मान्नु पर्ने कर वा गैर कर राजस्वको प्रस्ताव तयार गर्दा वा भैरहेको कर वा गैर कर राजस्वमा परिवर्तन गर्नुपर्दा त्यसको आवश्यकता, औचित्य तथा तथा त्यसबाट पार्ने प्रभावसमेत उल्लेख गर्नु पर्ने राजस्व प्रस्ताव तयार गर्दा त्यस्तै विषयमा नेपाल सरकार, अन्य प्रदेश वा स्थानीय तहले लगाएका कर वा गैर कर र त्यसको दरसँग यथासम्भव तारतम्यता हुने गरी गर्ने

३.२ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकालाई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदान गरेको आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विवरण, राजस्व परिचालनको विद्यमान अवस्था तथा सम्भावनाको शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गरिएको छ। राजस्व परिचालनको विद्यमान अवस्था विश्लेषण गर्दा सम्भावना भए/नभएको, दर निर्धारण भए नभएको र सङ्कलन भए/नभएको विश्लेषण गरिएको छ।

तालिका नं. १७ : आन्तरिक आय सङ्कलनको विद्यमान अवस्था विश्लेषण

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	कैफियत
क)	कर राजस्व				
१	सम्पत्ति कर	भएको	भएको	भएको	धुरी करको शीर्षकमा राखिएको
२	भूमिकर(मालपोत)	भएको	भएको	भएको	भूमिकर शुल्क मालपोत शीर्षकमा राखिएको
३	घरजग्गा बहाल कर	भएको	भएको	नभएको	दफामा अनुसूची १ मा छ भनिएको तर अनुसूचीमा करको दर उल्लेख नभएको
४	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको	व्यवसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुरको शीर्षकमा सङ्कलन गरिएको
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	भएको	नभएको	भएको	ठूला सवारी साधन समेत समावेश गरिएको
६	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	भएको	नभएको	नभएको	कवाडी करको सम्भावना रहेको
७	विज्ञापन कर	भएको	नभएको	भएको	भित्ते लेखनबाट सङ्कलन हुन सक्ने
८	मनोरञ्जन कर	भएको	भएको	भएको	मेला महोत्सवको मात्र दर निर्धारण भएको
ख)	गैर कर राजस्व				
ख.१	शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल				
१	बहाल बिटौरी शुल्क	भएको	नभएको	नभएको	हाटबजारबाट सङ्कलन गर्न सकिने
२	पार्किङ शुल्क	भएको	नभएको	नभएको	बसपार्कमा पार्क गरिएका साधनबाट असुल गर्न सकिने
३	पर्यटन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको	पर्यटकीय क्षेत्रहरूको स्वामित्व गाउँपालिकाले लिन नसकेको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	कैफियत
४	परीक्षा शुल्क	भएको	भएको	भएको	
५	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको	गाउँपालिकाको आफ्नै लगानीमा कुनै पूर्वाधार नभएको
६	केबलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको	
७	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको	
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको	हरैया बजारमा समुदाय आफैले व्यवस्थापन गर्दै आएको
९	अस्पताल सञ्चालन	नभएको	नभएको	नभएको	
१०	एम्बुलेन्स सञ्चालन	भएको	नभएको	नभएको	खरिदको प्रक्रियामा रहेको
११	दमकल सञ्चालन	भएको	नभएको	नभएको	सैनामैना,गैडहवा कन्चन र सुद्धोधन गरी ४ वटा स्थानीय तहको साझेदारीमा सञ्चालन गरिएको
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको	
१३	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	नभएको	नभएको	खानेपानी उपभोक्ता समूह मार्फत सङ्कलन हुँदै आएको
१४	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको	
ख.२	दस्तुर				
१	नक्सा पास दस्तुर	भएको	भएको	भएको	अधिकांश घरहरू ऐलानी जग्गामा बनाइएकाले घरहरूको नक्सापास गराउन नसकिएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	कैफियत
२	सिफारिस/प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
४	नाता प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
ख.३	बिक्री तथा अन्य आय				
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	भएको	नभएको	नभएको	
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	नभएको	नभएको	नभएको	
३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	भएको	भएको	भएको	
४	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त	भएको	नभएको	नभएको	वन ऐन २०७६ का कारण सङ्कलनमा बाधा पुगेको
५	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	भएको	भएको	नभएको	क्यान्टिनबाट मात्र सङ्कलन हुँदै आएको
६	न्यायिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको	
७	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको	

माथिको तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाले कर तर्फ ८ वटा शीर्षकहरूमा कर सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ । जसमध्ये गाउँपालिकाले हालसम्म ६ वटा शीर्षकहरूको करका दरहरू निर्धारण र ५ वटा शीर्षकमा कर सङ्कलन गरेको छ । त्यसै गरी जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर मध्ये कवाडी करको सम्भावना रहेतापनि दर निर्धारण तथा सङ्कलन भएको छैन । गैर कर तर्फ समग्रमा जम्मा १४ वटा शीर्षकहरू मध्ये १० वटा शीर्षकहरूबाट आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । जसमा १२ वटा शीर्षकमा दर निर्धारण नभएको देखिन्छ ।

३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना विश्लेषण

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व

(क) सम्पत्ति कर

विद्यमान अवस्थाः

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०८० मा सम्पत्ति कर सम्बन्धी कुनै पनि दफाभित्र उल्लेख गरिएको छैन । सम्पत्ति करको सट्टामा एकीकृत सम्पत्ति कर उल्लेख गरिएको देखिन्छ । दफा १ मा एकीकृत सम्पत्ति कर उल्लेख गरिएको भनिएता पनि यसका दरहरू धुरी कर अन्तर्गत राखिएका छन । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा धुरीकर शीर्षक राखिएको छैन । एकीकृत सम्पत्ति कर स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को संशोधनमा हटाएर सम्पत्ति कर र मालपोत सङ्कलन गर्न पाउने उल्लेख गरिएको छ । त्यसैले दफा १ मा

उल्लेख गरीएको एकीकृत सम्पत्ति कर कानून सम्मत देखिदैन। अनुसूची १ मा विभिन्न प्रकारका धुरीकरहरू उल्लेख गरिएको छ। धुरीकरको सट्टामा सम्पत्ति कर बनाइ करका दरहरू उल्लेख गर्नुपर्ने देखिन्छ।

आ.व.२०७९/८० मा एकीकृत सम्पत्ति करको शीर्षकमा रु.१६ लाख ११ हजार १ सय ८२ सङ्कलन भएको देखिन्छ। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा अनुमान नगरिएको तर असोज १९ गतेसम्म रु. २लाख ४ हजार ८ सय ८० सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भाव्यता:

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रतिवेदनअनुसार यस गाउँपालिकाको जनगणना गरिएको घर सङ्ख्यालाई नै सम्पत्ति करदाता सङ्ख्या मानिएको छ। जनगणनाको प्रतिवेदन अनुसार आफ्नै घरमा बसोबास गर्ने घरसङ्ख्या ९७९७ रहेको छ। भूमि आयोगमा लालपूर्जाको लागि निवेदन दिने निवेदकको सङ्ख्या १२४०२ रहेको छ। यी निवेदकहरू सबैको यस क्षेत्रमा घर नभएको अवस्था छ। यस गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या २.४१ प्रतिशतले वार्षिक रुपमा बढ्दै गएको छ। यी सबै तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिकामा रहेको परिवार सङ्ख्या १०४४० लाई नै घरसङ्ख्या अनुमान गरी विद्यमान कानूनी व्यवस्थाअनुसार घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने प्रावधान अनुसार १०४४० जना सम्पत्ति करदाता अनुमान गरिएको छ। यही सङ्ख्यालाई कुल सम्पत्ति करदाताको सङ्ख्या कायम गर्दा रु. ३९ लाख ६० हजार सङ्कलनको सम्भावना देखिन्छ।

तालिका नं. १८ : सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	सम्पत्ति मूल्य विवरण	करदाता सङ्ख्या (अनुमानित)	औसत करको दर	सम्भाव्य सङ्कलन रु
१	१ लाख देखि ५ लाख रुपैया सम्म	२८००	५०	१४००००
२	५ लाख १ देखि १० लाख रूपैया सम्म	२२००	१००	२२००००
३	१० लाख १ देखि २० लाख रुपैया सम्म	१६००	१५०	२४००००
४	२० लाख १ देखि ३० लाख रुपैया सम्म	१४००	३५०	४९००००
५	३० लाख १ देखि ५० लाख रुपैया सम्म	१०००	८००	८०००००
६	५० लाख १ देखि ७५ लाख रुपैया सम्म	६५०	१२००	७८००००
७	७५ लाख १ देखि १ करोड रुपैया सम्म	४४०	१५००	६६००००
८	१ करोड रुपैया भन्दा माथि	३५०	१८००	६३००००
जम्मा		१०४४०		३९६००००

सुझावहरू:

- आर्थिक ऐनमा एकीकृत सम्पत्ति कर शब्द हटाई सम्पत्ति कर उल्लेख गरी यसका दरहरू छुट्टै अनुसूचीमा उल्लेख गर्नुपर्ने।
- सम्पत्तिको मूल्याङ्कन र करको दरलाई वैज्ञानिक बनाउन सम्पत्तिको परिभाषा, मूल्याङ्कन पद्धति, ह्रासकट्टी र करका दरहरू समावेश गरिएको कार्यविधि तयार पार्ने र सो कार्यविधिमा सम्पत्ति कर असूलीका प्रक्रियागत व्यवस्था तथा कर नलाग्ने सम्पत्तिहरूको समेत स्पष्ट व्यवस्था गर्ने।
- सम्पत्ति कर सङ्कलन गर्दा घरजग्गा बहाल कर र व्यवसाय कर समेत असूली गरिने प्रणालीको व्यवस्था गर्ने।
- घर जग्गा मूल्याङ्कनलाई बजार मूल्यका आधारमा अद्यावधिक गरी सम्पत्ति करको मूल्याङ्कन र घरजग्गा रजिस्ट्रेसनमा एउटै मूल्याङ्कन दर कायम गर्ने।
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार सम्पत्ति कर सङ्कलन गरी बाँकी जग्गामा मालपोत सङ्कलन गर्ने गरी कार्यविधि तयार पारी लागु गर्नुपर्ने

- भूमि आयोगबाट लालपुर्जा वितरण गर्दा सम्पत्ति करदाताको एकिन तथ्याङ्क पत्ता लगाई करदाताको विवरण सफ्टवेयरमा अद्यावधिक गर्ने

(ख) मालपोत वा भूमिकर

विद्यमान अवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्र घर र घरले चर्चेको जग्गा बाहेकको जग्गा तथा घर नभएको खाली जग्गामा मालपोत सङ्कलन गर्न पाउने अधिकार भएता पनि यस गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र मालपोत लगाई असुल उपर गर्ने प्रावधान आर्थिक ऐनको दफामा उल्लेख गरेको छैन। यस ऐनको अनुसूची १ मा **मालपोत शुल्क भूमिकर** शीर्षकमा मालपोतका दरहरू उल्लेख गरिएको छ। मालपोत/भूमिकरको शीर्षकमा दरहरू उल्लेख गरिएको छैन। दरहरू उल्लेख गर्दा क्षेत्रफलको आधारमा मात्र गरिएको छ।

आ.व.२०७९/८० मा यस शीर्षकबाट रु.७ लाख ८३ हजार ७ सय १७ सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व.मा पनि यस शीर्षकमा रु ७१ लाख अनुमान गरिएकोमा असोज १९ गते सम्म रु.८ लाख ७१ हजार ९ सय ४२ सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भाव्यता:

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था गरे अनुसार घर तथा संरचनाले चर्चेको भन्दा बाहेकको जग्गामा भूमिकर (मालपोत) करको सम्भाव्यता अनुमान गरिएको छ। राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको परिवार सङ्ख्या १०४४० रहेको छ। भूमि आयोगमा लालपूर्जाको लागि निवेदन दिने निवेदकको सङ्ख्या १२४०२ रहेको र एउटा परिवारमा एक जना भन्दा बढी जनासँग जग्गाको स्वामित्व हुँने कुरालाई मध्यनजर गर्दै मालपोत करदाता १२८०० जना अनुमान गरी आय प्रक्षेपण गरिएको छ।

यस गाउँपालिकाको खेतीयोग्य जमिन ३५४७ हेक्टर भूमिकर योग्य जग्गा मध्ये प्रति घरले ओगटेको २/२ कट्ठा कटाई बाँकी रहेको जग्गालाई सडकले छोएको तथा बजार क्षेत्र, आवास क्षेत्र र कृषि क्षेत्र खेत, कृषि क्षेत्र बारी गरी ४ क्षेत्रमा वर्गीकरण गरी जग्गाको मूल्य र उपयोगको आधारमा दर निर्धारण गर्दा रु ४९ लाख ५३ हजार ५ सय ५९ रुपैया सङ्कलन हुने देखिन्छ।

तालिका नं. १९ : मालपोत सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

जग्गा विवरण	करदाता सङ्ख्या (अनुमानित)	क्षेत्रफल हेक्टर	करको दर (रु. प्रति कट्ठा)	सम्भाव्य सङ्कलन रु.
सडकले छोएको तथा बजार क्षेत्र	२२००	४४६२७	१५	६६९४००
आवास क्षेत्र	२८००	५६७९८	१०	५६७९७६
कृषि क्षेत्र खेत	३२००	९३३१०	१२	१११९७२३
कृषि क्षेत्र पाखो	४६००	२५९६४६	१०	२५९६४६०
जम्मा	**१२८००**	**४५४३८१**		**४९५३५५९**

सुझावहरू

- आर्थिक ऐनको दफामा मालपोत शीर्षक राख्नुपर्ने र यसका दरहरू मालपोत/भूमिकरकै शीर्षकमा अलग्गै अनुसूचीमा उल्लेख गर्नुपर्ने।
- मालपोतका दरहरू उल्लेख गर्दा क्षेत्रफलको आधारमा मात्र नगरी जग्गा रहेको स्थान, क्षेत्रफल र मालपोत कार्यालयले घर जग्गा रजिष्ट्रेसनकालागि निर्धारण गरिएको जग्गाको मूल्याङ्कनको आधारमा गर्ने।

- जग्गाको वर्गीकरण गर्दा बाटोले छोएको र नछोएको पत्ता लगाउन बाटोको लगत कट्टा गरी भुसूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने।
- मालपोत सङ्कलनलाई वैज्ञानिक बनाउन कार्यविधि तयार पारी लागु गरी सो बमोजिम सङ्कलनको प्रबन्ध मिलाउनु पर्ने।

(ग) घरजग्गा बहाल कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन, २०८० को दफा ३ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक रुपमा बहालमा दिइएमा बहाल रकममा अनुसूची (१) बमोजिम घर जग्गा बहाल कर लगाइने र असुल गरिने उल्लेख गरिएको छ। करको दर अनुसूची १ मा उल्लेख गरिएको छैन तर सरोकारवालाहरूसँगको छलफलमा अनुसार बहाल रकमको १० प्रतिशत रकम सङ्कलन गरिदै आएको पाइन्छ।

आ.व.२०७९/८० मा यस शीर्षकबाट रु १० लाख ७४ हजार २ सय ५२ सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व.मा पनि यस शीर्षकमा अनुमान नगरिएको तर असोज १९ गते सम्म रु.३ लाख ८९ हजार ६ सय ८१ सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भाव्यता:

यस गाउँपालिकामा रहेका घरहरू कच्ची प्रकृतिका रहेका छन्। गाउँमा रहेका घरहरूमा भाडामा बस्नेहरूको सङ्ख्या निकै कम रहेको छ। यस गाउँपालिकाको बजार क्षेत्रहरूमा उल्लेख्य सङ्ख्यामा व्यापारिक फर्महरू रहेका छन्। ती मध्ये केही आफ्नै घरमा सञ्चालन भएका छन्। सरोकारवालासँगको छलफलको आधारमा करिब १२०० वटा व्यवसायहरू औसत मासिक रु ३००० का दरले भाडामा लगाएको अनुमान गरिएको छ। यसै गरी व्यक्तिगत प्रयोजनकालागि भाडामा दिने परिवारको सङ्ख्या ५०० अनुमान गरिएको छ। ती घरहरूबाट औसत मासिक रु ५०० सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरी आय अनुमान गरिएको छ। बहालमा लगाइएको रकमको १० प्रतिशत कर लिँदा सङ्कलन हुन सक्ने बहाल कर देहायको तालिकामा दिइएको छः

तालिका नं. २० : घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहाल लिने करदाता	बहालमा भएको घरजग्गा सङ्ख्या	औसत मासिक भाडा रकम	जम्मा वार्षिक भाडा असुली	प्रस्तावित करको दर	घर बहाल कर
		(क)	(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
		अनुमानित	अनुमानित	क × ख ×१२	प्रतिशत	ग को १० %
१	लेखा परीक्षण गर्ने संस्थागत प्रयोजनले व्यवसायिक फर्म, वित्तीय तथा सार्वजनिक संस्थाहरूलाई बहालमा लगाउने (औसत मासिक रु. ३००० भाडा आर्जन गर्ने)	१२००	३०००	४३२०००००	१०	४३२००००
२	घरयासी प्रयोजनले बहालमा लगाउने (औसत मासिक रु.५०० भाडा आर्जन गर्ने)	५००	५००	३००००००	१०	३०००००
	जम्मा	१७००		४६२०००००		४६२००००

सुझावहरू

- घरजग्गा बहाल करको दर अनुसूचीमा उल्लेख गर्नुपर्ने।

- बहाल आम्दानीको आधारमा हुने गरी आर्थिक ऐन परिमार्जन गर्ने र करको दर प्रगतिशील करको सिद्धान्तको आधारमा निर्धारण गर्ने ।
- बहालमा लगाइएको घरजग्गाको लगत सङ्कलन गरी घरजग्गा बहालको दर निर्धारण गर्दा घर तथा संरचनाको प्रकार र स्थान तथा घरजग्गाको क्षेत्रफलको आधारमा निर्धारण गर्न कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- बहालमा बस्नेहरूको लगत सङ्कलन गरी बहाल करलाई सम्पत्ति करको अभिलेख प्रणालीसँग आबद्ध गर्ने ।

(घ) व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन, २०८० को दफा ४ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा पेशा व्यवसाय कर लगाई अनुसूची १ मा तोकिएको दर अनुसार असुल उपर गरिने व्यवस्था गरेको छ। अनुसूची १ मा यस शीर्षक अन्तर्गत व्यवसायको प्रकार अनुसार करका दरहरू उल्लेख गरिएको छ।

आ.व.२०७९/८० मा व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर शीर्षकमा रु.१९ लाख १९ हजार २ सय ९४ सङ्कलन भएको थियो। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा रु. ३६ लाख अनुमान गरिएकोमा असोज १९ गते सम्म रु. ११ लाख ९२ हजार ५ सय रकम सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भाव्यता:

गाउँपालिकामा दर्ता भएका विभिन्न किसिमका व्यवसाय गर्ने व्यवसायीहरूको सङ्ख्या करीब ५६६ वटा रहेको राजस्व प्रशासन इकाइबाट प्राप्त तथ्याङ्कमा उल्लेख गरिएको छ । दर्ता नगरीकन सञ्चालन गरिएका व्यवसायहरूको सङ्ख्या करिब ५०० भएको अनुमान गरी आय प्रक्षेपण गर्दा यस शीर्षकबाट रु.२३ लाख ३ हजार ४ सय सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको छ ।

तालिका नं. २१ : व्यवसाय कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र. सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	औसत करको दर	जम्मा सम्भावित आम्दानी
१	कन्सल्टेन्सी तथा तालिम सेन्टर	४	२०००	८०००
२	इलेक्ट्रिक एण्ड एलेक्ट्रोनिक्स	५	२०००	१००००
३	खाद्यान्न मील तथा अन्य उद्योग	२२	६०००	१३२०००
४	एग्रोभेट सेन्टर तथा सप्लायर्स	६	२५००	१५०००
५	कपडा पसल	४	२०००	८०००
६	मोबाइल तथा कम्प्युटर पसल	१२	२५००	३००००
७	किराना पसल	१६३	२०००	३२६०००
८	केक सप	२	२०००	४०००
९	ग्याँस पसल	६	२०००	१२०००
१०	ग्रील उद्योग	४	३०००	१२०००
११	घ वर्गको निर्माण सेवा	२	३००००	६००००
१२	जनरल स्टोर्स	२१	३०००	६३०००
१३	जुत्ता पसल	६	२०००	१२०००
१४	टेलर्स	९	२०००	१८०००
१५	रेष्टुरेण्ट तथा खाजा नास्ता पसल	७२	१२००	८६४००
१६	व्यूटी पार्लर	१६	२०००	३२०००
१७	फलफूल पसल	३	१५००	४५००

क्र. सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	औसत करको दर	जम्मा सम्भावित आम्दानी
१८	फेन्सी पसल	२४	२०००	४८०००
१९	फोटो स्टुडियो	४	१५००	६०००
२०	फ्रेस हाउस	३६	२०००	७२०००
२१	बैक तथा वित्तीय संस्था	१२	७०००	८४०००
२२	सहकारी	२८	३०००	८४०००
२३	भाँडा पसल	५	३०००	१५०००
२४	मदिरा पसल	५	३०००	१५०००
२५	मार्ट	२	३५००	७०००
२६	क्लिनिक तथा प्रयोगशाला	१९	२५००	४७५००
२७	अटो वर्क शप	७	३०००	२१०००
२८	सप्लायर्स	१७	२५००	४२५००
२९	साइकल बिक्री तथा मर्मत	६	२०००	१२०००
३०	सुन चाँदी पसल	४	४०००	१६०००
३१	स्टेशनरी पसल	६	२५००	१५०००
३२	निर्माण सामग्री पसल	११	३०००	३३०००
३३	सैलुन	४	१०००	४०००
३४	होटल	७	३५००	२४५००
३५	विविध	१२	२०००	२४०००
३६	दर्तामा नआएका व्यवसायहरू	५००	१८००	९०००००
	जम्मा	१०६६		२३०३४००

सुझावहरू

- व्यवसाय करको दर निर्धारण गर्दा व्यवसायीहरूसँग प्रयाप्त मात्रामा छलफल गरी व्यवसायीहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी व्यवसायको प्रकृति तथा पुँजीगत लगानीको आधारमा व्यवसायलाई वर्गीकरण गर्ने र व्यवसाय दर्ता र सालबसाली नवीकरणमा दर निर्धारण गरी असुल उपर गर्नुपर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नकालागि गाउँकार्यपालिकाबाट व्यवसाय सञ्चालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था गर्न कन्चन उद्योग वाणिज्यसँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने ।
- व्यवसाय कर असूलीमा आन्तरिक राजस्व कार्यालय तथा घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयसँग समन्वय गर्ने ।
- व्यवसायीहरूले कर चुक्ता प्रमाणपत्र लिँदा व्यवसाय नवीकरण गरेको प्रमाण अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्ने नीति निर्माण गरी आन्तरिक राजस्व कार्यालय, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय तथा उद्योग वाणिज्य संघ कार्यालयसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- व्यवसाय करको दायराभन्दा बाहिर रहेका व्यवसायहरू (उदाहरणको लागि अनलाइन, घुमन्ते व्यापारी, फुडट्रक आदि) करको दायरामा ल्याउने गरी आर्थिक ऐन तर्जुमा गर्ने ।
- व्यवसायहरूको दर्ता तथा व्यवसाय कर असुल गर्न कर सङ्कलन टोलीको निर्माण गरी परिचालन गर्ने र तोकिएको समय भन्दा पहिले तिर्नेलाई छुटको व्यवस्था गर्ने तर बक्यौता रकममा छुट दिँदा नियमित रुपमा कर तिर्ने करदादातामाथि अन्याय हुने भएकाले कर छुट प्रवृतिलाई निरुत्साहित गर्ने ।
- स्थलगत रुपमा व्यवसाय सञ्चालनको अवस्था अनुगमन गरी नयाँ व्यवसाय दर्ता गर्ने तथा सञ्चालनमा नरहेका व्यवसायको लगत कट्टा प्रक्रिया अघि बढाउने ।

- व्यवसायको दर्ता, नवीकरण र खारेजीको व्यवस्थासहित व्यवसाय कर सङ्कलन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- विभिन्न पेशाकर्मीहरू (जस्तै कानून व्यवसायी, अडिटर, डक्टर, इन्जिनियर) लाई व्यवसाय करको दायरामा ल्याउन अभियान सञ्चालन गर्ने ।

(ङ) जडीबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, जडीबुटी, कवाडी माल, र प्रचलित कानूनले निषेध गरेको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका कानूनले निषेध नगरेका जीवजन्तुहरूको हाड, सिङ, प्वाख, छाला, जस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेबापत अनुसूची १ मा उल्लेख गरिएको दर अनुसार असुल उपर गरिने व्यवस्था गरिएको छ । अनुसूची १ मा कवाडी पसल दर्ता शुल्क मात्र तोकेको अवस्था छ ।

आ.व.२०७९/८० मा यस शीर्षकमा कुनै रकम सङ्कलन भएको थिएन । चालु आ.व.मा पनि यस शीर्षकमा कुनैपनि रकम अनुमान गरिएको तथा सङ्कलन भएको देखिदैन ।

सम्भाव्यता:

यस क्षेत्रमा पाइने कवाडी सामानहरूमा कागज, टिन, फलाम, बोत्तल प्रमुख रुपमा रहेका छन् । यी कवाडी सामान व्यवसायिक कारोबार गर्नेसँग आ.व.२०७९/०८० मा आय सङ्कलन नभएको र चालु आ.व.मा पनि अनुमान तथा प्राप्ति भएको छैन । यस गाउँपालिका क्षेत्रमा ४ स्थानमा कवाडी सामान सङ्कलन गरी बिक्री गरिदै आएको अवस्था छ । ती सङ्कलन केन्द्रबाट सङ्कलन गरी बिक्री हुँदै आएको अवस्थालाई विश्लेषण गरी वार्षिक रु.२ लाख सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सुझावहरू

- आर्थिक ऐनमा जडीबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था गरी करका दरहरू अलग्गै अनुसूचीमा उल्लेख गर्ने ।
- कवाडी सामानहरूको सङ्कलन गरी बिक्री गर्ने व्यवसायीसँग बिक्री गरिएको समानको मात्राको आधारमा कर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

(च) विज्ञापन कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा राखिएका विज्ञापन सामग्रीमा आर्थिक ऐनको दफा ७ बमोजिम कर लगाई असुल उपर गर्ने उल्लेख गरिएको छ । यसका दरहरू अनुसूची (१) मा उल्लेख गरिएको भएतापनि प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुने कुरा उल्लेख गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६४ मा विज्ञापन करको दर स्थानीय तहले सङ्कलन गर्ने र सङ्कलन गरेको रकममध्ये ६०% स्थानीय सञ्चित कोषमा र ४०% रकम प्रदेशको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने स्पष्ट व्यवस्था गरिसकेकोले प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुने व्यहोरा कानूनसम्मत देखिदैन ।

आ.व.२०७९/८० मा यस शीर्षकमा कुनै रकम सङ्कलन भएको थिएन । चालु आ.व.मा पनि यस शीर्षकमा अनुमान गरिएको तथा सङ्कलन भएको देखिदैन ।

सम्भाव्यता:

आगामी आ.व.मा बाटोको स्तरोन्नती हुँदै जाने र होर्डिङ्ग बोर्ड तथा अन्य विज्ञापनका सामग्रीहरूको प्रयोग बढ्दै जाने अनुमान गर्दा यस शीर्षकबाट तपशिलमा उल्लेखित विज्ञापन सामग्रीबाट प्रदेशको ४० प्रतिशत हिस्सा कटाई वार्षिक रुपमा रु १ लाख ५ हजार ३ सय सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको छ ।

तालिका नं. २२ : विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

विज्ञापन सामाग्री	विज्ञापन सामग्रीको साइज अनुसार संख्या				औषत दर प्रति गोटा (रु.)	सम्भाव्य रकम (रु.)
	ठूला	मध्यम	साना	जम्मा		
होर्डिङ वोर्ड, ग्लोब वोर्ड	५	१९	५	२९	२०००	५८०००
भित्तेलेखन	३०	१५	२५	७०	१५००	१०५०००
फ्लेक्स व्यानर	५	५	१५	२५	५००	१२५००
जम्मा				१२४		१७५५००
					६०%	१०५३००

सुझावहरू

- सङ्घीय कानूनअनुसार विज्ञापन करका दरहरू स्थानीय तहले निर्धारण गरी सङ्कलन गर्ने र उठेको रकमको ४० प्रतिशत प्रदेशलाई बुझाउनुपर्ने स्पष्ट व्यवस्था भएकाले प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुने भन्ने वाक्य आर्थिक ऐनमा नराख्ने
- गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका विज्ञापन सामग्रीहरूको लगत सङ्कलन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने

(छ) सवारी कर (साना सवारी)

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा दर्ता भएका सवारी साधनमा अनुसूची (९) बमोजिम सवारी साधन कर लगाउने भन्ने उल्लेख गरेको छ। यसका दरहरू अनुसूची (९) मा उल्लेख गरिएको भएतापनि प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ भन्ने उल्लेख गरिएको छ। यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८० मा गरिएको सवारी साधन सम्बन्धी व्यवस्था, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन,२०७४ को दफा ६४ मा गरिएको गाउँपालिका क्षेत्रभित्र टाँगा, रिक्सा, अटो रिक्सा, ईरिक्साको दर्ता र नवीकरण बापत सवारी कर लगाउने अधिकार क्षेत्रभन्दा बाहिर रहेको छ।

यस गाउँपालिकामा सवारी साधन कर तर्फ आ.व.२०७९/८० मा कुनै रकम सङ्कलन भएको थिएन। चालु आ.व. मा पनि यस शीर्षकमा अनुमान गरिएको तर २०८० असोज १९ गतेसम्ममा रु.३५०० सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भाव्यता:

सरोकारवालाहरूसँगको छलफलको आधारमा गाउँपालिका क्षेत्रमा सडक यातायातको विकास र विस्तारसँगै करिब १०० वटा अटोरिक्साहरू सञ्चालनमा रहेको अनुमान गरिएको छ। गाउँपालिकाले प्रति अटोरिक्सा दर्ता तथा नवीकरण बापत रु. ५०० साना सवारी कर निर्धारण गर्दा यसबाट वार्षिक रु.५० हजार सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ।

सुझावहरू

- साना सवारी साधनको कर मात्र आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरी करका दरहरू उल्लेख गर्नुपर्ने।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका साना सवारी साधनको लगत सङ्कलन गर्नुपर्ने।

३.३.२ गैर कर राजस्व

(क) बहाल बिटौरी शुल्क

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सार्वजनिक, स्थानीय सरकारको नाममा रहेका ऐलानी जग्गा त्यस्तो जग्गामा रहेका पोखरी, हाटबजार, प्रदर्शनी स्थल र ती स्थानमा अस्थायी अनुमति लिएर राखिएका पसलमा अनुसूची (१) अनुसार बहाल बिटौरी शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिने व्यहोरा आर्थिक ऐनको दफा ९ मा उल्लेख गरेको छ। यस गाउँपालिकामा हाटबजार लाग्ने स्थानहरू प्रमुख रुपमा १२ वटा रहेका छन्। ती स्थानहरूबाट आम्दानी हुने गरेता पनि गाउँपालिकाको सङ्कलन गर्न सकेको छैन।

आ.व.२०७९/८० मा यस शीर्षकबाट रु. ४ हजार शुल्क सङ्कलन भएको देखिन्छ। चालु आ.व.मा यस शीर्षकबाट रु १ लाख अनुमान गरिएको भएतापनि असोज १९ गते सम्म रु. ४१ हजार ५ सय ८५ सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भाव्यताः

यस गाउँपालिकामा हाटबजार लाग्ने स्थानहरू प्रमुख रुपमा १२ वटा स्थानहरूमा भौतिक पूर्वाधारको राम्रो व्यवस्था गरी आय सङ्कलन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ। विगतका वर्षहरूमा अन्य सङ्घ संस्थाले ठेक्का लगाई सङ्कलन गरेको आयको आधारमा ठेक्का लगाउँदा रु ५१ लाख सङ्कलन गर्ने अनुमान गरिएको छ।

तालिका नं. २३ : बहाल बिटौरी शुल्क सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सम्भावित क्षेत्र	वडा नं	कुल सङ्कलन सम्भावना (रु)
१	शान्तिनगर	१	१०००००
२	हात्ती बजार	१	३०००००
३	लौसा	१	१०००००
४	गजेडी बजार क र ख	२	७०००००
५	विजय नगर	२	५००००
६	हरैया बजार	३	३००००००
७	पूर्ति घाट	४	२०००००
८	वनकसिया दियो	४	१०००००
९	बेलडाँडा	४	५००००
१०	असनैया	४	१०००००
११	भैसाही	५	२०००००
१२	पिपरीचापा	५	२०००००
	जम्मा		**५१०००००**

सुझावहरू

- विगतमा सङ्कलन गरेका सङ्घ संस्थाहरूसँग छलफल तथा समन्वय गरी आय सङ्कलन भइरहेको प्रकियामा सुधार गरी न्यूनतम ठेक्का अङ्क कायम गरी ठेक्का लागउने।
- विगतमा ठेक्का लगाई प्राप्त भएको आम्दानीलाई आफ्नो मातहतमा ल्याई विगतमा भएको उपयोगको विश्लेषण गरी आवश्यक परेमा त्यसलाई निरन्तरता दिने।
- हाटबजारहरूको सञ्चालनकालागि कार्यविधि तयार पार्ने तथा पूर्वाधारहरूको सुधार गर्ने।
- भूमि आयोगले व्यक्तिलाई लालपूर्जा वितरण गरिसकेपछिको बाँकी जग्गा सरकारी हुने भएकोले त्यस्ता जग्गाहरूको संरक्षण गरी उपयोग गर्ने।

(ख) नक्सा पास दस्तुर

विद्यमान अवस्था

स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्र भित्र नयाँ घर तथा भवन निर्माण गर्दा बस्ती विकास, सहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत निर्माण मापदण्ड, २०७२ र स्थानीय सरकारले निर्माण गरेको भवन निर्माण मापदण्डअनुसार नक्सा पास गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यो

नियम लागु हुनु पूर्व निर्माण भएका भवनको अभिलेखीकरण बापत दस्तुर लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८० को अनुसूची १ मा नक्सा पास दस्तुरको दरहरू उल्लेख गरिएको छ।

आ.व.२०७९/८० मा यस शीर्षकमा कुनै रकम सङ्कलन भएको देखिदैन। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा रु. २ लाख रकम अनुमान गरिएकोमा असोज १९ गते सम्म रु. ११ हजार ९ सय ९१ सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भाव्यता:

यस गाउँपालिका क्षेत्रको जग्गा प्राप्तिको लागि भूमि आयोगमा १२४०२ वटा निवेदन परेको आधारमा भन्नुपर्दा प्राय मानिसहरू ऐलानी जग्गामा बसोबास गरेको देखिन्छ। ऐलानी जग्गामा बनेका घरहरूको नक्सापास गराउन नसकिएको अवस्था छ। भूमि आयोगबाट लालपूर्जा प्राप्त भइसकेपछि घरनक्सा पास गराउन र बनिसकेका घरहरूको अभिलेखीकरण गराउँदा नक्सा पास दस्तुरमा उल्लेख्य आम्दानी गर्न सकिन्छ।

२०८० भदौ २६ गतेसम्म यस गाउँपालिकामा ३६ वटा घरहरूको नक्सापास भएको अवस्था छ। गत आ.व. मा २ वटा मात्र नक्सापास भएको छ। चालु आ.व.मा ३० वटा घरहरूको नक्सापास हुने अनुमान गरिएको छ। यसै गरी २०८० भदौ २६ गतेसम्मको तथ्याङ्क अनुसार १९८ वटा घरको अभिलेखीकरण भएको अवस्था छ। भूमि आयोगबाट लालपूर्जा वितरण भएपश्चात अभिलेखीकरण कार्यलाई अभियानकै रुपमा सञ्चालन गर्दा उल्लेख्य मात्रामा आय सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ। नक्सापास र अभिलेखीकरण कार्यबाट वार्षिक रुपमा जम्मा रु १८ लाख १५ हजार सङ्कलन हुने सम्भावना रहको छ।

तालिका नं. २४ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

भवनको किसिम र बनोट	आगामी आ.व.को अनुमान	दर प्रति वर्ग फिट	औसत क्षेत्रफल	कुल सम्भाव्य रकम (रु.)
भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बनेका घर आवासीय प्रयोजन	३०	५	१५००	२२५०००
भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बनेका घर व्यावसायिक प्रयोजन	१०	६	१५००	९००००
अभिलेखीकरण पक्की घर	३००	५	१०००	१५००००००
जम्मा	३४०			१८१५०००

सुझावहरू

- भूमि आयोगबाट ऐलानी जग्गाको लालपूर्जा प्राप्त गर्दा घरहरूको अभिलेखीकरण गराएपश्चात लालपूर्जा वितरण गर्न आवश्यक प्रक्रिया अघि बढाउने।
- गाउँपालिकाको भवन निर्माण मापदण्डअनुसार नक्सा पास गर्ने नीति बनाई अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने।

(ग) व्यवसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

विद्यमान अवस्था

स्थानीय सरकारले एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्यूसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नकालागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्ने प्रावधान छ। गाउँपालिकाले “घ” वर्गका निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण गरेको छ।

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको २०८० को अनुसूची १ मा निर्माण व्यवसायी तर्फ भन्ने शीर्षक अन्तर्गत घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत पत्र प्रदान तथा नवीकरण भन्ने शीर्षकमा उल्लेख गरिएको छ।

आ.व.२०७९/८० मा यस शीर्षकबाट रकम सङ्कलन भएको छैन । चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा आय अनुमान नगरिएको र असोज १९ गते सम्म रु. ४ लाख २२ हजार ९ सय सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भाव्यता:

गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, "घ" वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ सञ्चालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । यस अध्ययनको क्रममा गरिएको छलफलमा हाल ५९ वटा व्यवसायिक फर्महरू रहेको अनुमान गरिएको छ । त्यस्ता संस्थाहरूलाई दर्ता तथा अनुमति प्रदान गर्दा व्यवसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुर सङ्कलनबाट रु २ लाख ९३ हजार सङ्कलन हुने सम्भावना देखिन्छ ।

तालिका नं. २५ : व्यवसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	व्यवसायको प्रकार	सङ्ख्या	औसत दर	कुल सम्भावना रकम (रु.)
१	घ वर्गका निर्माण व्यवसाय	५	३००००	१५००००
२	फार्मेसी	१०	३०००	३००००
३	निजी विद्यालय	११	३०००	३३०००
४	तालिम प्रदायक संस्था	५	२०००	१००००
५	सहकारी	२८	२५००	७००००
	जम्मा	**५९**		**२९३०००**

सुझावहरू

- यसमा एफ एम, रेडियो, विद्यालय स्थापना, व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा, गिट्टी सर्वेक्षण, उत्खनन्, उपयोग गरे बापतको अनुमति दिन र दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्ने ।
- आर्थिक ऐनमै दर्ता अनुमति दस्तुर शीर्षकमा दर निर्धारण गरी सङ्कलन गर्ने ।
- अनुमति नलिई सञ्चालन गरेमा दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।

(घ) सम्पत्ति तथा आयस्रोत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क)

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० मा यस शीर्षकको दरहरू उल्लेख गरिएको छैन । यस शीर्षकबाट सङ्कलन भएको रकम यसै शीर्षकमा नराख्दा गत आ.व.मा कुनै आम्दानी भएको देखिदैंन । यस शीर्षकमा सङ्कलन हुने रकम व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने कर अन्तर्गत राखिएको छ ।

आ.व.२०७९/८० मा यस शीर्षकबाट रु.१ लाख १६ हजार ८ सय रकम सङ्कलन भएको थियो । चालु आ.व. मा अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क अन्तरगत रु. ७० हजार अनुमान गरिएकोमा असोज १९ सम्म रकम सङ्कलन भएको देखिदैन ।

सम्भाव्यता:

गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने घरजग्गा लगायत सम्पत्तिको मूल्याङ्कन र आयस्रोत मूल्याङ्कन सम्बन्धी सेवा वार्षिक १०० घरपरिवारले उपयोग गर्ने र सो बापत औसत रु.५००० शुल्क निर्धारण गर्दा आगामी आ.व.मा सम्पत्ति तथा मूल्याङ्कन सेवा शुल्कबाट करिब रु.५ लाख सेवा शुल्क सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सुझावहरू

- यस शीर्षकमा सङ्कलन भएको रकम यसै शीर्षकमा राख्नुपर्ने ।
- आर्थिक ऐनमा सम्पत्ति मूल्याङ्कनका दरहरू यसै शीर्षकमा उल्लेख गरी सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउने ।

(ङ) सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

विद्यमान अवस्था

स्थानीय सरकारले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको भवन, जग्गा, औजार तथा अन्य उपकरणहरू जस्ता सरकारी सम्पत्तिहरू बहालमा लगाउने र भाडा उठाउने अधिकार भएतापनि यस सम्बन्धी कुनैपनि व्यवस्था गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० मा उल्लेख गरिएको पाइदैन। यस गाउँपालिकाले निर्माण गरेको १ वटा चमेना गृह मासिक रु.५००० र वडा नं ४ मा अवस्थित सभा हल कहिलेकाँही भाडामा लाग्ने गरेको छ। यस भन्दा बाहेक यस गाउँपालिकामा साना ठूला गरी १३ वटा तालहरू रहेका छन्। ती तालहरूमा माछापालन गरी मनग्य आम्दानी गर्न सकिने भएता पनि हालसम्म गाउँपालिकाले आम्दानी प्राप्त गर्न सकेको छैन। यसबाट प्राप्त आम्दानी सामुदायिक वन, विद्यालय तथा समुदायले असूल गर्दै आएको अवस्था छ।

आ.व.२०७९/८० मा यस शीर्षकबाट कुनैपनि रकम सङ्कलन भएको देखिदैन। चालु आ.व. मा पनि यस शीर्षकमा कुनैपनि रकम अनुमान तथा सङ्कलन भएको देखिदैन।

सम्भाव्यता:

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेको चमेना गृह, सभाहल तथा १४ वटा तालहरूलाई भाडामा लगाई आय प्राप्त गर्ने सम्धावना रहेको छ। यी तालहरूबाट गाउँपालिका भन्दा बाहेकका संघसंस्थाबाट अनधिकृत तरिकाबाट आय सङ्कलन गरिदै आएको छ। सबै तालहरूलाई गाउँपालिकाको मातहतमा ल्याएर ती तालहरूबाट क्षेत्रफल र उत्पादनको आधारमा कम्तीमा वार्षिक रु. ५० हजारदेखि रु ५ लाखसम्म भाडामा तोकी ठेक्का लगाउँदा यसबाट जम्मा रु. ५१ लाख २० हजार प्राप्त गर्ने सम्भावना रहेको छ।

तालिका नं. २६ : सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आयको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.स.	बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिको विवरण	वडा नं	कुल सम्भावना रकम (रु.)
१	क्यान्टीन	वडा नं २	६००००
२	सभा हल	वडा नं ४	६००००
३	लौसा ताल	वडा न. १	५००००००
४	गजेडी ताल	वडा न. १	
५	बकुलागाड ताल	वडा न. १	
६	कुटा ताल	वडा न. २	
७	कुडिया ताल	वडा न. २	
८	बसन्त फुलवारी ताल	वडा न. २	
९	मटेरिया ताल	वडा न. २	
१०	प्रतापपुरको ताल	वडा	
११	नाग पोखरी	वडा न. ३	
१२	धावा ताल	वडा न. ४	
१३	कन्चन ताल	वडा न. ४	
१४	पूर्तिघाट ताल	वडा न. ४	
१५	दक्षिण भैसाइ ताल	वडा न. ५	
१६	वार्गदवा ताल	वडा न. ५	

		जम्मा	**५१२००००**

सुझावहरू

- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सवै वडामा रहेका गाउँपालिकाको स्वामित्व र हकभोगमा रहेका जग्गा तथा संरचनाहरूको उपयोगको अवस्था समेत देखिने गरी अभिलेख अद्यावधिक गर्ने ।
- प्रत्येक तालबाट हुन सक्ने आम्दानीको विवरण तयार पारी प्रत्येक तालको न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गर्नुपर्ने ।
- गाउँपालिकाको लगानीको केही अंश दीर्घकालिन रुपमा आय आर्जन हुन सक्ने क्षेत्रहरू.रू (जस्तो तरकारी तथा फलफुल बजार, पार्किङ स्थल, मनोरञ्जन क्षेत्र, हाटबजार) मा लगानी गर्ने नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने ।
- न्यूनतम भाडा दर र बहाल मूल्य आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने र समयमा बुझाउनेलाई छुट तथा ढिलो बुझाउनेलाई जरिवाना सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने ।
- यस शीर्षकमा सङ्कलन भएको रकम यसै शीर्षकमा प्रविष्ट गर्नुपर्ने

(च) सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

विद्यमान अवस्थाः

गाउँपालिकाले कानून बमोजिम सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर लिन पाउने व्यवस्था गरेको छ । सोहीअनुसार गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन, २०८० को अनुसूची १ मा यसका दर निर्धारण गरि असुल उपर गर्दै आएको छ । आ.व.२०७९/८० मा यस सिफारिस दस्तुरमा रु ४२ लाख ३९ हजार ९ सय ८७ सङ्कलन भएको थियो । नाता प्रमाणित दस्तुरमा रु ५ लाख ८० हजार ७ सय सङ्कलन भएको थियो । व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट रु. १ लाख ९१ हजार ४ सय र अन्य दस्तुरबाट रु. १ लाख ४४ हजार २ सय ६५ सङ्कलन भएको थियो । चालु आ.व.को असोज १९ गतेसम्म सिफारिस दस्तुरबाट रु. १३ लाख ७७ हजार ८ सय १६, व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट रु. १ लाख ५ हजार ४ सय, नाता प्रमाणित दस्तुरबाट रु. ३ लाख २१ हजार ९ सय र अन्य दस्तुरबाट रु. ८ लाख २४ हजार २ सय ८० सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भाव्यताः

गाउँकार्यपालिका कार्यालय र ५ वटा वडा कार्यालयहरूबाट वार्षिक रुपमा हुने सिफारिस घटना दर्ता दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर र अन्य दस्तुर गरी जम्मा १४६३५ वटा सिफारिस हुने अनुमान गरिएको छ । शीर्षकगत रुपमा भन्दा सिफारिस बापत रु ४७ लाख ५८ हजार ७ सय ५०, व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट रु २ लाख, नाता प्रमाणित दस्तुर रु.१० लाख र अन्य दस्तुरबाट रु ३ लाख ६४ हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. २७ : सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	सिफारिस प्रमाणीकरणको विवरण	आगामी आ.व.को अनुमान	औसत दर (रु. प्रति शिफारिस)	कुल सम्भावना रकम (रु.)
१	सिफारिस दस्तुर	१०५७५	४५०	४,७५८,७५०
२	घटना दर्ता दस्तुर	१०००	२००	२०००००
३	नाता प्रमाणित दस्तुर	२५००	४००	१००००००
४	अन्य दस्तुर	५६०	६५०	३६४०००
	जम्मा	१४६३५		६,३२२,७५०

सुझावहरू

- शीर्षकअनुसार सङ्कलन भएको रकम सोही शीर्षकमा प्रविष्ट गर्नुपर्ने
- शुल्क निर्धारण गर्दा सेवाको लागत, जनताको सामथ्र्य र अन्य स्थानीय तहले लगाएको दरसँग तालमेल हुँने गरी कायम गर्ने

(छ) फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले फोहोरमैला सङ्कलन तथा व्यवस्थापन सेवा दिए वापत शुल्क लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। आर्थिक ऐनमा यस शीर्षकमा कुनै व्यवस्था गरिएको छैन। आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क शीर्षकमा कुनै रकम सङ्कलन भएको छैन। चालु आ.व. मा पनि यस शीर्षकमा रकम अनुमान तथा २०८०असोज १९ गते आम्दानी भएको छैन। वडा नं ३ को हरैया बजारमा स्थानीय टोलबासीले फोहरमैला आफै व्यवस्थापन गरिरहेको छ। गाउँपालिकासँग ट्र्याक्टर ट्रिपर जस्ता साधन नभएकोले फोहरमैला व्यवस्थापन कार्य गर्न सकिरहेको अवस्था छैन। त्यसैले फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यबाट आय आकंलन गरिएको छैन।

पर्यटन शुल्क

विद्यमान अवस्था:

यस गाउँपालिकामा रमणीय पर्यटकिय तथा धार्मिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण मानिने स्थानहरू रहेका छन। आर्थिक ऐन २०८० मा यस सम्बन्धी कुनै व्यवस्था गरिएको छैन। पर्यटन सम्बन्धी सम्भावना भएका क्षेत्रहरूमा पूर्वाधारको विकास नभएकोले प्रवेश शुल्क निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएको छैन। गत आ.व. मा यस शीर्षकमा कुनै रकम सङ्कलन नभएको र हालसम्म कुनै रकम सङ्कलन नगरेको स्थिति छ।

सम्भाव्यता:

तलको तालिकामा उल्लेखित क्षेत्रहरूमा थप पूर्वाधार र सुविधाको विकास गर्न सकेमा पर्यटन शुल्कबाट देहायअनुसार आय सङ्कलनको सम्भावना रहेको छ। पर्यटन शुल्कबाट रु.३ लाख ४५ हजार सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ।

तालिका नं. २८ : पर्यटन शुल्कको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलको नाम	ठेगाना	औसत पर्यटक आवागमन सङ्ख्या (अनुमानित)		प्रवेश शुल्क दर (रु.) प्रति व्यक्ति	आय सम्भावना (रु.)
			दैनिक(औसत)	वार्षिक(औसत)		
१	**हरनाचौर शान्तिपार्क**	**वडा नं ३ र ४**	५	१८२५	२०	३६५००
२	**लाइन्स पार्क**	वडा नं ३	२०	७३००	२०	१४६०००
३	**चिल्ड्रेन पार्क**	वडा नं २	५	१८२५	२०	३६५००
४	**लायन्स सुपा देउराली पार्क**	वडा नं ३	१०	३६५०	२०	७३०००
५	**ढावा ताल**		१०	३६५०	२०	७३०००
		जम्मा	५	१८२५		३६५०००

सुझावहरू:

- आर्थिक ऐनमा पर्यटन शुल्कको सङ्कलन सम्बन्धी व्यवस्था गरि शुल्कको दर निर्धारण गर्ने
- पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गरी पर्यटन गुरुयोजना तयार पारी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने

(ज) पार्किङ शुल्क

विद्यमान अवस्था:

विद्यमान कानून अनुसार गाउँपालिकाले आफुले निर्माण गरी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेको पार्किङ स्थलहरूमा सवारी साधनहरूलाई पार्किङ सेवा उपलब्ध गराए वापत पार्किङ शुल्क लिन पाउने व्यवस्था रहेको छ। गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०८० को दफा १० र अनुसूची १ मा पार्किङ शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ। तर अनुसूची १ मा पार्किङ्ग शुल्क उल्लेख गरिएको छैन।

आ.व. २०७८/७९ मा यस शीर्षकबाट आय सङ्कलन भएको छैन। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा आय अनुमान नगरिएको र २०८० असोज १९ गतेसम्म कुनै रकम सङ्कलन भएको अवस्था छैन।

सम्भाव्यता:

यस गाउँपालिकाको वडा नं ३ स्थित प्रतापपुरमा १० कट्ठा ९ धुर जग्गामा स्थानीयहरूद्वारा बस पार्क सञ्चालनमा आएको छ। भूमि आयोगबाट लालपुर्जा वितरण भएपश्चात व्यक्तिको नाममा नभएका सम्पूर्ण जग्गाहरू सरकारी हुनेछन र ती जग्गालाई गाउँपालिकाले संरक्षण गर्नुपर्ने हुन्छ। यसै प्रावधान अनुसार बसपार्क पनि गाउँपालिकाको मातहतमा आउनेछ र पार्किङ शुल्क गाउँपालिकाले सङ्कलन गर्न पाउनेछ। गाउँपालिकाले सङ्कलन गर्दा वार्षिक रु. १ लाख सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

परिच्छेद चारः आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

४.१ राजस्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

गाँउपालिकाले राजस्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनका लागि तपसिलमा उल्लेखित नीतिहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने देखिन्छः

१) निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गरिनेछ।

२) विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गरिनेछ।

३) जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर मध्ये कवाडी कर सङ्कलकलाई करको दायरामा ल्याईनेछ।

४) साना सवारी साधनको लगत सङ्कलन गरी करको दायरामा ल्याइनेछ।

५) स्थानीय सञ्चार माध्यमको अधिकतम् प्रयोग गरी करदाताहरूलाई कर तिर्न सुसूचित गरिनेछ।

६) गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार क्षेत्रमा करबाट सङ्कलन भएको रकम खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टाँसिनेछ।

७) गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व तथा त्यसको उपयोग नियमित रुपमा सार्वजनिक गरिनेछ।

८) कर सङ्कलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमन प्रणालीलाई थप प्रभावकारी बनाइने छ।

९) राजस्व प्रशासन इकाईमा कार्यरत कर्मचारीहरू र वडा सचिवहरूलाई राजस्व संकेतअनुसार राजस्व सङ्कलन गर्न आवश्यक तालिम उपलब्ध गराइनेछ।

१०) राजस्व परिचालनकालागि करका दरहरू भन्दा दायरा फराकिलो पारी नयाँ आम्दानीका स्रोतहरू पहिचान गरिनेछ।

११) करयोग्य आर्थिक क्रियाकलापलाई करको दायरामा ल्याउँदै प्रगतिशील, समन्यायिक, पारदर्शी र व्यवसायीमैत्री राजस्व प्रणालीको विकास गरिनेछ।

४.२ राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान

यस अध्ययनको क्रममा सङ्कलन गरिएका तथ्याङ्क एवं सूचनाको अध्ययन तथा विश्लेषण र छलफल कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझावको आधारमा पहिचान भएका यस गाउँपालिकको राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने प्रमुख कार्यहरू सुझावको रुपमा देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

- सबै प्रकारका करदातालाई गाउँपालिकाको कार्यालयमा दर्ता गराउने।
- करदाताले वार्षिक रुपमा तिर्नुपर्ने राजस्व रकम मोबाइल फोनमार्फत जानकारी गराउने।
- राजस्व शाखालाई सबल बनाई राजस्व तिरे नतिरेको एकिन गरी नतिरेको भए फोनबाट जानकारी गराउने।
- राजस्वका सबै शीर्षकहरू समावेश गरी सबै शीर्षकमा दायरा अभिवृद्धि गर्ने र करदाताहरूलाई राजस्व सम्बन्धी जानकारी गराउने।
- करदातालाई कर तिर्नु हाम्रो दायित्व हो भन्ने बोध गराई कर समयमै तिर्नेलाई पुरस्कार र नतिर्नेलाई जरिवानाको व्यवस्था गर्ने।
- वडा कार्यालयको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र वडा कार्यालयले करदाताको अभिलेख चुस्त दुरुस्त राख्ने।

४.३ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता

क) कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको प्रर्याप्तता

यस गाउँपालिकाको संगठन संरचनामा आर्थिक तथा राजस्व प्रशासन शाखा अन्तर्गत राजस्व प्रशासन इकाई गठन गरी राखिएको छ। यसकालागि अलग्गै कोठाको व्यवस्था गरिएको छैन। सूचना प्रविधि अधिकृतलाई राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी दिइएको छ।

ख) फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर, यातायातका साधन तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू

यस इकाइमा १ वटा कम्प्युटर,२ वटा प्रिन्टर, र २ वटा टेबलको व्यवस्था गरिएको छ। यातायातका साधन उपलब्ध गराईएको छैन। यस इकाइमा काम गर्ने कर्मचारीलाई मासिक रु.२५०० इन्धन वापतको रकम उपलब्ध गराइदै आइएको छ।

ग) राजस्व परिचालन सम्बन्धी प्रक्रियागत र प्रशासनिक व्यवस्था

संगठन संरचनामा यस गाउँपालिकाले आर्थिक तथा राजस्व प्रशासन शाखा अन्तर्गत राजस्व प्रशासन इकाइ गठन गरी राजस्व परिचालनसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण कार्यहरू उक्त इकाइ मार्फत् हुँदै आईरहेको छ। राजस्व इकाइमा सूचना प्रविधि अधिकृतलाई राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी तोकिएको अवस्था छ। स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको प्रशासनिक व्यवस्था देहायअनुसार रहेको छः

- राजस्व प्रशासन इकाई तथा उक्त इकाइका कर्मचारीले गर्नुपर्ने कामहरूको कार्य विवरण रहेको छैन।
- यस इकाइमा विगतका आ.व.मा सङ्कलन भएका राजस्व सम्बन्धी तथ्याङ्क, विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको राजस्व बजेट, विभिन्न ठेक्का प्रक्रियाका दस्तावेजहरू, राजस्व परिचालनसँग सम्बन्धित ऐन, कानून तथा कार्यविधिहरू जस्ता आवश्यक तथ्याङ्क तथा दस्तावेजहरू व्यवस्थित रुपमा राखिएको पाइएन।
- गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन इकाइ तथा ५ वटै वडा कार्यालयहरूमा उक्त सफ्टवेयर जडान गरी कम्प्युटरको प्रयोग गरी बिल काटिंदै आएको छ।
- चालु आर्थिक वर्षदेखि शुत्र सफ्टवेयरबाट राजस्व सङ्कलन गरिदै आएको छ।
- राजस्व सफ्टवेयर सञ्चालन सम्बन्धी वडा कार्यालयका सम्बन्धित कर्मचारीहरू तथा राजस्व इकाइका कर्मचारीहरूलाई राजस्व सम्बन्धी ज्ञानको कमी रहेको देखिन्छ।
- राजस्व सङ्कलन गर्दा शीर्षकगत रुपमा सङ्कलन भएको देखिदैन। सबै शीर्षकको रकम अन्य शीर्षकमा सङ्कलन हुँदै आएको पाइन्छ।
- सफ्टवेयरमा राजस्वका शीर्षकहरू हाल नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको राजस्व कोड तथा शीर्षकअनुसार पुरा नभएकाले सङ्कलन गरिएको राजस्वका शीर्षकहरू नमिल्दा अन्य करमा रकम काटिने गरेको छ।

गाउँकार्यपालिका कार्यालयबाट देहायका शीर्षकमा राजस्व सङ्कलन हुने गरेको छः

- ठेक्का बन्दोवस्त भई सङ्कलन हुने आय
- नक्सा पास दस्तुर
- बोलपत्र बिक्री
- घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत दस्तुर
- स्कुलको सिफारिस तथा अनुमति दस्तुर
- वडा कार्यालयबाट सङ्कलन गर्न नमिल्ने विविध सिफारिस दस्तुरहरू
- दण्ड तथा जरिवाना आदि।

माथि उल्लेखित बाहेकका निम्नलिखित राजस्व वडा कार्यालयले नै सङ्कलन गर्ने गरेको छः ः

- मालपोत
- घटना दर्ता विलम्ब दस्तुर
- चार किल्ला प्रमाणित
- नाता प्रमाणित दस्तुर
- विद्युत जडान तथा नामसारी सिफारिस
- नक्सा पास सिफारिस

-	घरबाटो सिफारिस	-	कृषि फर्म सिफारिस
-	जग्गा नामसारी सिफारिस	-	व्यवसाय कर
-	जाति सिफारिस	-	घरजग्गा बहाल कर
-	आय स्रोत प्रमाणित	-	डण्ड जरिवाना आदि ।
-	कर चुक्ता सिफारिस	-	

- गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्र अन्तर्गतका सबै शीर्षकहरूमा दर निर्धारण नभएको तथा उपयुक्त शीर्षकमा आम्दानी प्रविष्ट नगरिएको अवस्था छ ।
- विभिन्न शीर्षकहरूमा सङ्कलन गरिएको राजस्व शुत्रमा प्रविष्ट गर्दा अन्य शीर्षकमा प्रविष्ट गरिएको पाईन्छ ।
- मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त हुने घरजग्गा रजिस्ट्रेसन शुल्क शुत्रबाट प्राप्त हुने आय व्ययको संक्षिप्त प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको पाइएन ।
- राजस्वको अनुमान र प्राप्ती संबन्धित शीर्षकमा नहुँदा अनुमान र यथार्थ सङ्कलनको बीचको अन्तर विश्लेषण गर्न कठिनाइ महशुस गरियो ।
- बहाल बिटौरी शुल्क, सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त रकम तथा नदीजन्य पदार्थको बिक्री आगामी आ.व.देखि गर्नुपर्ने देखिएको छ ।
- सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि बनाई लागु गर्नुपर्ने

घ) राजस्व सम्बन्धी डाटावेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र सोको प्रयोग

राजस्व सङ्कलनका लागि सफ्टवेयर प्रयोग गरिएको छ । यस सफ्टवेयरमा आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिएका करका दरहरू प्रविष्ट गरिएका छन् । सबै सेवाग्राहीको विवरण यस सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गरिएको छ । कुनै सेवाग्राहीको नामबाट खोजी गरेपछि नीजले तिर्नुपर्ने राजस्व रकम देखा पर्दछ र कम्प्युटर विलिङ्ग सिष्टमबाट विल उपलब्ध गराइन्छ ।

ङ) कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएका विभिन्न विषयका कर तथा गैर करका दरहरू सफ्टवेयरमा सेट गरिएको छ । कुन शीर्षकको राजस्व हो सोहीअनुसार कम्प्युटरमा प्रविष्ट गर्नासाथ नीजले तिर्नुपर्ने शुल्क देखिन्छ । सबै वडामा यस किसिमको सफ्टवेयरको व्यवस्था गरिएको छ । वडाबाट सङ्कलन नगरिने घर नक्सा पास तथा घ वर्गको इजाजत पत्रका लागि गाउँपालिकाको राजस्व इकाइबाट सङ्कलन हुने गर्दछ ।

च) नगद सङ्कलन र बैक दाखिला र अभिलेख व्यवस्थापन

राजस्व सङ्कलनका लागि ५ वटै वडा तथा गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट सङ्कलन गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । वडा कार्यालयहरूबाट सङ्कलित राजस्व अनलाइन प्रविधिबाट बिल काट्ने र उठेको रकम अर्को महिनाको ५ गते भित्र बैंक दाखिला गरी भौचर लेखाशाखामा बुझाउने गरिएको छ ।

छ) गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन

गाउँपालिकाको विगत तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आन्तरिक तथा वाह्य आय, चालु आ.व. २०८०/८१ को अनुमान र असोज १९ गते सम्मको सङ्कलित आयलाई तुलनात्मक रुपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ । गत ३ आ.व.को यथार्थ आयलाई कम्प्युटरको एक्सलमा प्रविष्ट गरी LOGEST फर्मुलाको प्रयोगबाट वृद्धिदर पत्ता लगाइएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको प्रवृति पत्ता लगाइएको छ ।

४.४ आन्तरिक राजस्व संरचनाको अवस्था

गाउँपालिकाको विगत ३ आ.व.को आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त यथार्थ आय तथा वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुँने आय र चालु आ.व.को अनुमान र असोज १९ सम्मसम्मको आयको शारांश तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २९ : विगतको तीन आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था

क्र.सं.	विवरण	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ यथार्थ	२०७९/८० यथार्थ	वृद्धि दर	२०८०/८१	
						अनुमान	असोज १९ सम्मको आय
क	कर तथा गैर कर राजस्व	१६,७६५	९,२९५	११,६४६	-१७	२२,५००	६,४८९
१	कर	४,१२७	३,१५९	४,९१४	९	११,०००	३,३८७
११३१३	सम्पत्ति कर	१,७७७	८१८	१,६११	-५	७,१००	२०५
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	८६०	८५६	७८४	-५	०	८७२
११३२१	घर बहाल कर	२५२	५८२	१,०८६	१०८	०	३९०
११३२२	बहाल बिटौरी शुल्क	०	०	०	०	१००	४२
११४५१	सवारी साधन कर	०	०	०	०	०	४
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	०	०	०	०	०	०
१४६११	व्यवसाय कर	१,००६	८९९	१,०१९	१	३,६००	१,१९३
११६३२	जडीबुटी कवाडी तथा जीवजन्तु कर	०	०	०	०	०	०
११६९१	अन्य कर	२३२	४	४१४	३४	२००	६८१
२	गैर कर	१२,६३८	६,१३६	६,७३२	-२७	११,५००	३,१०२
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	०	०	०	०	०	०
१४१५७	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री	०	०	०	०	०	०
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम	०	०	०	०	०	०
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	विवरण	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ यथार्थ	२०७९/८० यथार्थ	वृद्धि दर	२०८०/८१ अनुमान	असोज १९ सम्मको आय
१४२१६	निजी धारा वापतको महशुल	०	०	०	०	०	०
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	१३८	०	०	०	३००	०
१४२१९	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क	०	०	०	०	०	०
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	०	०	०	०	३५	०
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	३६	१६४	६	-५९	९५	३९
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ति मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	१८	२६	१६४	२०२	७०	०
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	०	०	०	०	०	०
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	०	१९	१	०	२००	१२
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	२,५८१	३,६०८	४,२४०	२८	५,८०७	१,३७८
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२७	१८०	१९१	१६६	२२०	१०५
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१६९	२४३	५८१	८५	३००	३२२
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	८,६५९	१,७८७	१,४४४	-५९	१,९५०	८२४
१४२५३	व्यवसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुर	०	०	०	०	०	४२२
१४२९१	पर्यटन शुल्क	०	०	०	०	०	०
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०	०	०	०	०	०
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०	२०	१०	०	१२३	०
१४५२९	अन्य राजस्व	१,०१०	८९	९५	-६९	२,४००	०

क्र.सं.	विवरण	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ **यथार्थ**	२०७९/८० **यथार्थ**	वृद्धि दर	२०८०/८१	
						अनुमान	असोज १९ सम्मको आय
ख.	राजस्व बाँडफाँट	७६,३९८	९४,००८	७६,४७६	०.१	९०,८०३	३,५०५
ख.१	नेपाल सरकार	७२,००३	८१,७७५	६६,५००	-४	८६,९३६	३,५००
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी	०	०	०	०	०	०
१४१५५	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने जलस्रोत रोयल्टी	०	०	०	०	०	०
१४१५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विद्युत रोयल्टी	०	०	०	०	०	०
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मू.अ.कर	७२,००३	७९,४५१	६६,५००	-४	८६,९३६	३,५००
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	०	२३२४	०	०	०	०
ख.२	प्रदेश सरकार	४,३९५	१२,२३३	९,९७६	५१	३,८६७	५
११३१५	घरजग्गा रजिस्ट्रेसन दस्तुर	४,३९५	६,५१८	४,९५६	६	०	०
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	०	५,७१५	५,०२०	०	३,८६७	०
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	०	०	०	०	५
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	०	०	०	०	०
ग.	अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण	४३७,५३०	३७१,६०९	४०१,०७५	-४	३७९,५४४	९९,५४८
ग.१	नेपाल सरकार	३९०,३६५	३३१,१२६	३६५,३९९	-३	३४५,३००	९९,५४८
१३३११	समानीकरण अनुदान	११६,७००	१२६,७००	११७,०७५	०.२	११६,९००	२९,२२५
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	२४७,४६५	१६८,८०६	२०९,६९२	-८	२०९,९००	६९,१६८

क्र.सं.	विवरण	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ **यथार्थ**	२०७९/८० **यथार्थ**	वृद्धि दर	२०८०/८१	
						अनुमान	असोज १९ सम्मको आय
१३३१३	सशर्त अनुदान पुँजीगत	१९,०००	२२,३६६	१६,८५०	-६	३,५००	१,१५५
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	०	८,३४०	१४,४७७	०	१०,०००	०
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	७,२००	०	०	०	०	०
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	०	४,९१४	७,३०५	०	५,०००	०
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षासमेत)	०	०	०	०	०	०
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत	०	०	०	०	०	०
ग.२	प्रदेश सरकार	**४७,१६५**	**३२,७६१**	**३५,६७६**	**-१३**	**३४,२४४**	**०**
१३३११	समानीकरण अनुदान	५,२५४	५,९८१	७,४०३	१९	८,५४४	०
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	१४,८५०	६,२०५	८,०००	-२७	७,८५०	०
१३३१३	सशर्त अनुदान पुँजीगत	०	०	०	०	७८५०	०
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	७,०००	५,५७५	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	०	०	६,०००	०	०	०
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	२०,०६१	०	०	०	०	०
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	०	१५,०००	१४,२७३	०	१०,०००	०
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	०	०	०	०	०
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत	०	०	०	०	०	०
ग.३	अन्य आन्तरिक अनुदान	०	७,७२२	०	०	०	०

क्र.सं.	विवरण	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ **यथार्थ**	२०७९/८० **यथार्थ**	वृद्धि दर	२०८०/८१	
						अनुमान	असोज १९ सम्मको आय
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	०	७,७२२	०	**०**	०	०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	०	०	०	**०**	०	०
	कुल जम्मा	५३०,६९३	४७४,९१२	४८९,१९७	-४	४९२,८४७	१०९,५४२

४.५ आन्तरिक राजस्व संरचनाको अवस्था

गाउँपालिकाको विगत ३ आ.व.को आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त यथार्थ आय तथा वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुँने आय र चालु आ.व.को अनुमान र असोज १९ गतेसम्मको आयको शारांश तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं. ३० : कुल राजस्वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा)

आय शीर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ यथार्थ	२०७९/८० यथार्थ	वृद्धि दर	आ.व.२०८०/८१ को अनुमान तथा प्राप्ति	
					अनुमान	**असोज १९ सम्मको आय**
आन्तरिक आय	१६,७६५	९,२९५	११,६४६	-१७	२२,५००	६,४८९
राजस्व बाँडफाँट	७६,३९८	९४,००८	७६,४७६	०.१	९०,८०३	३,५०५
अनुदान	४३७,५३०	३७१,६०९	४०१,०७५	-४	३७९,५४४	९९,५४८
कुल आय	५३०,६९३	४७४,९१२	४८९,१९७	-४	४९२,८४७	१०९,५४२

४.६ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

यस गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन सम्बन्धी देखिएका मूल सवालहरूलाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छः

१) **राजस्व इकाइको स्थापना:** यस गाउँपालिकामा राजस्व परिचालनका लागि राजस्व इकाइको स्थापना गरिएको छ। राजस्व इकाइलाई आर्थिक तथा राजस्व प्रशासन शाखा अन्तर्गत राखिएको छ। यस इकाइमा सूचना प्रविधि अधिकृतलाई राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी तोकिएको छ।

२) **करयोग्य क्षेत्र र करदाताको स्पष्ट विवरण नहुनु:** गाउँपालिकामा भएका करदाताको खण्डिकृत तथ्याङ्क राखिएको छैन। गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयार गरी करदाताहरूको खण्डिकृत तथ्याङ्क राख्ने र सोको आधारमा करको दायरा फराकिलो पार्नुपर्ने अर्को थप सवालको रुपमा रहेको छ।

३) यस गाउँपालिकाको अधिकांश जग्गा ऐलानी भएकोले सम्पत्ति कर सङ्कलन गर्न कठिनाइ हुँदै आएको छ। भूमि व्यवस्थापन आयोगले लालपूर्जा वितरण गरेपछि सबैलाई सम्पत्ति करको दायरामा ल्याउनु पर्ने देखिन्छ। लालपुर्जा नभएका जग्गामा बनिसकेका घरहरूलाई अभिलेखीकरण गरी करको दायरामा ल्याउनुपर्ने देखिन्छ।

४) **करदाता शिक्षा र सुनुवाई प्रणाली:** करदाता शिक्षालाई थप प्रभावकारी बनाउन, एस.एम.एस र हेल्प डेस्कलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्ने देखिन्छ।

५) **राजस्वका नयाँ क्षेत्रको पहिचान**: राजस्व अभिवृद्धि गर्ने नयाँ क्षेत्रहरू जस्तैः बहाल बिटौरी शुल्क, सरकारी सम्पत्तिको बहाल तथा कवाडी कर आदि रहेको देखिन्छ। सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आयलाई गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत ल्याउन नसक्दा राजस्वको ठूलो हिस्सा गुमिरहेको छ।

६) गजेडी तालबाट प्राप्त हुने आम्दानी समयमाइ सामुदायिक वनले उठाइरहेकोले त्यसलाई गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकारमा ल्याउनु पर्ने देखिन्छ। भूमि आयोगले व्यक्तिले चर्चेको जग्गामा लालपूरजा वितरण गरिसकेपछि बाँकी रहेको जग्गा सार्वजनिक हुने र सो जग्गाबाट बहाल विटौरी शुल्क, तथा सरकारी सम्पत्तिको बहालको शीर्षकमा गाउँपालिकाले आय अर्जन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

७) **नक्सा पास दस्तुर**: यस गाउँपालिकामा अधिकांश जमिन ऐलानी भएकोले नक्सापास गराउन कठिनाई भएको छ। भूमि आयोगले लालपूर्जा वितरण गर्दा गाउँपालिकामा समेत लगत राखेर बनिसकेका घरहरूको अभलेखीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ।

परिच्छेदः पाँचः राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ। यस कार्ययोजनालाई गाउँकार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी यसमा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्नका लागि आवश्यक बजेटसमेत व्यवस्था गरिएको छ।

५.१ राजस्व सुधारका क्षेत्रहरू

राजस्व सम्भाव्यता तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा पहिचान गरिएका राजस्व परिचालनसँग सम्बन्धित कमी कमजोरीहरूको पहिचान गरी त्यसलाई न्यूनीकरण गर्न तथा प्रक्षेपित आय तथा हाल असुल भएको यथार्थ आयको शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गरी सुधारका लागि उपायहरूको पहिचान गरिएको छ।

दायराः

राजस्व सुधारकालागि दायरा निर्धारण गर्दा संविधान तथा कानूनले निर्दिष्ट गरेका गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने राजस्वको शीर्षकहरूको मात्र छनोट गरि यस अघि गाउँपालिकाले सङ्कलनकोलागि आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएका राजस्वका शीर्षक हटाइएको छ। गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने भएता पनि आयभन्दा सङ्कलन तथा परिचालन खर्च बढी देखिएका शीर्षकहरूलाई आय प्रक्षेपणमा यस प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छैन। राजस्वको दायरा एकिन गर्दा करको आधार (सम्पत्ति, आय, वस्तु तथा सेवाको परिमाण, मूल्य र उपयोग) को आधारमा गरिएको छ। करदाता, उपभोगकर्ता वा सेवाग्राहीको पहिचानपश्चात तीनीहरूको सङ्ख्या तथ्याङ्कगत एवं सरोकारवालासँगको छलफलबाट अनुमानित रुपमा पत्ता लगाई त्यसको दायरा एकिन गरिएको छ। करको दायरा एकिन गर्दा आय सङ्कलनमा प्रशासनिक सहजतालाई समेत ध्यान दिइएको छ।

दरः

करदाताको पहिचान एवं दायरा एकिन गरेपश्चात करका दरहरू निर्धारण गर्दा गाउँपालिकाको चालु आ.व.को आर्थिक ऐनको सहायता लिइएको छ। आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएका करको दरहरू विश्लेषण गरी राजस्वका शीर्षकअनुसार समान दर, प्रगतिशील वा अनुदारवादी के कस्तो दर लगाउन उपयुक्त हुन्छ सोको छनोट गरिएको छ। सम्पत्ति करमा प्रगतिशील करको आधारमा सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ। करको दर निर्धारण गर्दा तपसिलमा उल्लेखित बुँदाहरूमा ध्यान दिइएको छः

- छिमेकी स्थानीय सरकारको करको दरसँग तुलना गरिएको छ।
- नयाँ क्षेत्रलाई करको दायरामा ल्याउनकालागि शुरुमा न्यून दरबाट सुरुवात गरिएको छ।
- सम्पत्ति करलाई प्रगतिशील करको दरअनुसार सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- मालपोतलाई सडकले छोएको बजार क्षेत्र, आवास क्षेत्र, खेत तथा बारीमा वर्गीकरण गरी करका दरहरू तोकिएको ५।
- सेवाको लागत असुली हुने गरी शुल्कको दर निर्धारण गरिएको छ।
- विगत आ.व.मा लगाइएको कर तथा शुल्कको दरको आधारमा राजस्वका दरहरू निर्धारण गरी सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- व्यवसायलाई प्रतिकुल प्रभाव नपार्ने गरी करको कर निर्धारण गर्न चालु आ.व. को आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएका करका दर अनुसार निर्धारण गरिएको छ।
- बहाल बिटौरी शुल्क तथा पोखरीहरूमा लाग्ने ठेक्काको लागि विगतमा लगाइएको ठेक्कालाई आधार मानिएको छ।
- सेवा तथा दस्तुरको लागतका आधारमा करका दरहरू निर्धारण गरिएको छ।
- सम्पत्तिको मूल्य तथा उपयोगको आधारमा करका दरहरूको निर्धारण गरी सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।

पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबार व्यवस्थापनः

करदाताको पहिचान, करदाताको दायरा निर्धारण गरी करका दरहरू न्यायोचित ढङ्गबाट निर्धारण पश्चात राजस्व प्रशासनमा सुधार ल्याउन नीतिगत व्यवस्था, संगठन संरचनामा सुधार, भौतिक सुविधामा सुधार, मानव संशाधन, प्रविधि र सफ्टवेयर, सूचना तथा

अभिलेख राख्नुपर्दछ। राजस्वको सुधारका लागि हरेक तथ्याङ्कको अभिलेख राखि राजस्व चुहावट हुन नदिन अनुगमन गर्ने पद्धतिको सिफारिस गरिएको छ।

५.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा

राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका कतिपय क्रियाकलापहरूका लागि बजेट आवश्यक पर्ने हुन्छ। राजस्व सुधार योजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलाप सम्पन्न गर्न समयमै बजेटको व्यवस्था नभए प्रस्तावित क्रियाकलाप सम्पन्न गर्न नसकिने हुँदा क्रियाकलाप छनोट गर्दा स्रोतको उपलब्धतालाई पनि ध्यान दिइएको छ। साथै बजेटको उपलब्धताअनुसार क्रियाकलाप सम्पन्न हुने हुँदा समय अवधि निर्धारण गर्दा बजेटको उपलब्धतासँग पनि तालमेल हुने गरी निर्धारण गरिएको छ। गाउँपालिकाका सरोकारवालाहरूको छलफलबाट तयार पारिएको राजस्व सुधार कार्ययोजना तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३१ : राजस्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट (हजारमा)	जिम्मेवारी
	(क) कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	- सम्पत्ति कर सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण गरी सम्पत्ति कर लागु गर्ने - आर्थिक ऐनमा भएको घर धुरी कर हटाई सम्पत्ति कर बनाउने	आ.व. २०८०/८१ असार मसान्तभित्र	२०	- राजस्व प्रशासन इकाइ - प्राविधिक शाखा - राजस्व परामर्श समिति
भूमिकर	- मालपोत सङ्कलन कार्यविधि तयार पारी लागु गर्ने - जग्गाको मूल्यको आधारमा दर निर्धारण गरी करका दर सफ्टवेयरमा मिलाउने - मालपोत करदाताको लगत तयार पार्ने	आ.व. २०८०/८१ असार मसान्तभित्र	२०	- राजस्व प्रशासन इकाइ - प्राविधिक शाखा - राजस्व परामर्श समिति
घरजग्गा बहाल कर	- घरजग्गा बहाल कर सङ्कलन कार्यविधि निर्माण गर्ने - घर तथा जग्गा बहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत सङ्कलन गर्ने।	२०८० चैत्र मसान्त	३०	- राजस्व परामर्श समिति - राजस्व प्रशासन इकाइ - लेखा शाखा - जिन्सी शाखा
व्यवसाय कर	गाउँपालिका भित्र रहेका व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान सञ्चालन गर्ने	२०८० माघ मसान्त भित्र	२०	- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - वडा सचिवहरू - राजस्व प्रशासन इकाइ
	करको दायरामा नआएका व्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताका लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत आव्हान गर्ने	प्रत्येक आर्थिक वर्ष भरी नियमित रुपमा	१०	- राजस्व प्रशासन इकाइ - लेखा शाखा

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट (हजारमा)	जिम्मेवारी
				- वडा सचिवहरू
	निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	प्रत्येक आर्थिक वर्ष भरी नियमित रुपमा	०	- गाउँपालिका - राजस्व परामर्श समिति - राजस्व प्रशासन इकाइ
	उद्योग वाणिज्य संघ कन्चनका प्रतिनिधिहरूसँग नियमित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने	निरन्तर	१०	- राजस्व परामर्श समिति - राजस्व प्रशासन इकाइ
विज्ञापन कर	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र राखिएका विज्ञापन सामग्रीहरूको एकिन तथ्याङ्क पत्ता लगाउने र सोको आधारमा आर्थिक ऐनमा दर निर्धारण गर्ने र न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गर्ने	आ.व. २०८१ असार भित्र	१०	- राजस्व परामर्श समिति - राजस्व प्रशासन इकाइ
साना सवारी साधन	- ई–रिक्सा, टाँगा, ठेला आदिको लगत तयार पारी करको दायरामा ल्याउने - आर्थिक ऐनमा यस शीर्षकसँग सम्बन्धित अनुसूचीमा साना सवारीको मात्र दर निर्धारण गर्ने	आ.व. २०८१ असार भित्र	०	राजस्व प्रशासन इकाइ
जडीबुटी कवाडी तथा जीवजन्तु कर	कवाडी करको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने र आर्थिक ऐनमा करका दरहरू राख्ने	आ.व. २०८१ माघ भित्र	१५	- राजस्व परामर्श समिति - राजस्व प्रशासन इकाइ
(ख) गैरकर राजस्व				
बहाल बिटौरी शुल्क	हाटबजारहरूको भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरी करको दायरामा ल्याउने	आ.व. २०८१ माघ भित्र	१०	- राजस्व परामर्श समिति - राजस्व प्रशासन इकाइ
नक्सा पास दस्तुर	- ग्रामीण क्षेत्र लगायत बजारी क्षेत्रमा नक्सा पास अनिवार्य गराउने - भवन निर्माण मापदण्ड जारी गर्नुभन्दा पहिले निर्माण गरिएका घरहरूको र अभिलेखीकरण गर्ने	आ.व. २०८१ माघ भित्र	०	- राजस्व परामर्श समिति - प्राविधिक शाखा - गाउँकार्यपालिका
(ग) राजस्व प्रशासन				
राजस्व सङ्कलन तथा	- राजस्वका सबै क्षेत्र समेट्ने गरी सफ्टवेयरमा करका दर अद्यावधिक गर्ने र करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गर्ने	आ.व. २०८१ माघ भित्र	१०	- गाउँकार्यपालिका - राजस्व प्रशासन

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट (हजारमा)	जिम्मेवारी
अभिलेख	- सफ्टवेयरमा राजस्व संकेतअनुसारको शीर्षक बनाई सङ्कलित राजस्व पनि सोही शीर्षकअनुसार प्रविष्ट गर्ने			इकाइ
सूचना तथा पारदर्शिता	- स्थानीय सञ्चार माध्यमको अधिकतम् प्रयोग गरी करदाताहरूलाई कर तिर्न सुसूचित गर्ने। - गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार क्षेत्रमा करबाट सङ्कलन भएको रकम खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टाँस्ने	आ.व. २०८१ माघ भित्र	१०	गाउँकार्यपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लेखा शाखा राजस्व प्रशासन इकाइ वडा सचिवहरू
अनुगमन	- करदाताहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने छुटेका करदातालाई करदाताको सूचीमा समावेश गर्ने। - राजस्व अनुगमन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने - वडा कार्यालयहरूबाट सङ्कलन भएको राजस्व बढीमा एक हप्ताभित्र बैंकमा जममा गरी बैंक भौचर राजस्व प्रशासन इकाइमा बुझाउने व्यवस्था मिलाउने - कर सङ्कलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउने	मासिक रुपमा	२०	राजस्व परामर्श समिति राजस्व प्रशासन इकाइ
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	- बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान गर्ने - कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	आ.व. २०८१ माघ भित्र	१५	- गाउँकार्यपालिका - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
सूचना प्रविधिको उपयोग	राजस्व इकाइमा कार्यरत कर्मचारीहरू र वडा सचिवहरूलाई राजस्व संकेतअनुसार राजस्व सङ्कलन गर्न आवश्यक तालिम उपलब्ध गराउने	आ.व. २०८१ माघ भित्र	५०	- राजस्व प्रशासन इकाइ सफ्टवेयर प्रदायक संस्था
	शीर्षकगत करदाता विवरण तयारी अद्यावधिक गर्ने	वार्षिक रुपमा	१०	- राजस्व प्रशासन इकाइ सुचना प्रविधि शाखा
	जम्मा		२६०	

स्रोतः गाउँपालिकास्तरीय कार्यशाला, २०८०

५.३ बजेट अनुमान

राजस्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरूमध्ये कतिपय कार्यालय सञ्चालन गर्दा नियमित रुपमा गर्न सकिने

छ। केही क्रियाकलापहरू गाउँपालिकाको दैनिक कार्य सूचीमा पर्दैनन। दैनिक कार्य सञ्चालनमा नपरेका क्रियाकलापहरूलाई कामको अतिरिक्त भार पर्ने भएकाले त्यस्ता क्रियाकलापहरूका लागि बजेटको व्यवस्था गरिएको छ। यस कार्ययोजनामा सिफारिस गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्न रु २ लाख ६० हजार रुपैया बजेटको आवश्यकता पर्ने अनुमान गरिएको छ।

परिच्छेद–छः आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ। राजस्व प्रक्षेपण गर्दा महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ (संशोधनसहित)मा उल्लेख गरिएका शीर्षक एवं राजस्व संकेतको आधारमा गरिएको छ। गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभावसमेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ। यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ।

६.१ राजस्व प्रक्षेपणका विधिहरू

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा पश्चात सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको राजस्व सङ्कलनमा पर्ने प्रभाव समेत विश्लेषण गरी आगामी तीन आ.व.मा प्राप्त हुने राजस्वको प्रक्षेपण गरिएको छ। राजस्वको प्रक्षेपण गर्दा राजस्वका स्रोतहरूलाई एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या,२०७४(संशोधनसहित) मा तोकिएको राजस्व संकेतसमेत उल्लेख गरिएको छ। आय प्रक्षेपण गर्दा वस्तुगत विश्लेषणसमेतका आधारमा सकेसम्म वास्तविकतासँग मेल खाने गरी गरिएको छ। राजस्व प्रक्षेपणको लागि तपसिलमा उल्लेखित विधिहरूमध्ये राजस्वका स्रोतको उपलब्ध सूचनाको आधारमा कुनै एक विधि प्रयोगमा ल्याइएको छः

तथ्याङ्कीय आधारः करदाताको सङ्ख्या, करको दर र विद्यमान दायरा सम्बन्धी सूचना उपलब्ध भएको शीर्षकमा करदाता सङ्ख्या × करको औसत दर × दायरामा ल्याउन सक्ने प्रतिशतबाट प्रक्षेपण गरिएको छ। जस्तैः सम्पत्ति कर, भूमिकर, व्यवसाय कर, घरजग्गा बहाल कर आदि।

विगतको राजस्व वृद्धिदर (Trend)को आधारः करदाता सङ्ख्या एकिन गर्न नसकिने र समयानुकुल करका दर परिमार्जन हुँदै आएका स्रोतहरूमा विगतको राजस्वको वृद्धिदरलाई आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ। यदि गाउँपालिकाको राजस्वका दर परिवर्तन गर्ने योजना भएमा स्रोतको प्रक्षेपण गर्दा सो विषयलाई पनि ध्यानमा दिइएको छ। जस्तैः सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर आदि।

सम्झौताको आधारः कुनै शीर्षकमा आम्दानी प्राप्त हुने गरी विगतमा सम्झौता भएको अवस्थामा सोही सम्झौतालाई नै आधार मानी राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ। जस्तैः विज्ञापन कर, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री, बहाल बिटौरी शुल्क (हाटबजार), ऋण, अनुदान आदि।

लमसम वृद्धिदरः गाउँपालिकाको नियन्त्रणमा नभएका र विगतका आ.व.मा आय सङ्कलनका लागि सम्झौता पनि नभएका स्रोतहरूको हकमा र विगतको राजस्व प्राप्तिको अवस्था विश्लेषण गरी मूल्यवृद्धि तथा जनसङ्ख्या वृद्धिको योग करिब १० प्रतिशत भएकाले सोको आधारमा गत आ.व.मा प्राप्त भएको आयमा १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान गरिएको छ। उदाहरणः नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा अन्य संघसंस्थावाट प्राप्त हुने अनुदान, राजस्व बाँडफाँट आदि।

अनुमानः आय सङ्कलन गर्नका लागि कुनै प्रकारको सूचना नभएको र गाउँपालिकाका लागि बिल्कुलै नयाँ स्रोतको हकमा सरोकारवालाहरूसँग गरिएको छलफलको आधारमा तथ्याङ्क अनुमान गरी राजस्वका दर प्रस्ताव गरी प्रक्षेपण गरिएको छ। उदाहरणः अनुमति दस्तुर।

शून्य प्रक्षेपणः विगतको आ.व.मा आय सङ्कलन नभएका र आगामी आ.व.मा पनि गाउँपालिकाले आय अनुमान नगरेका र सङ्कलन गर्न सकिने कुनै सम्भावना नदेखिएका आयका शीर्षकहरूमा आय प्रक्षेपण गरिएको छैन।

६.२ राजस्व सङ्कलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आकलन

यस अध्ययनको क्रममा पहिचान गरिएका राजस्वको शीर्षकहरूको दायरा वृद्धि गर्दै जाँदा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा उल्लेख्य

रुपमा प्रभाव पार्ने देखिन्छ। विगतका आ.व.मा दायरामा नआएका राजस्वका शीर्षकहरूको पहिचान गरी करका दायरामा ल्याउँदा राजस्वमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आकलन गरिएको छ। आगामी आ.व.मा आन्तरिक आयको वृद्धिमा उल्लेख्य रुपमा प्रभाव पार्ने प्रमुख शीर्षकहरूको विश्लेषण तपसिलमा उल्लेख गरिएको छः

(क) व्यवसाय करः

यस गाउँपालिकाले व्यवसाय करको सुरुवात विगतका आ.व. देखि गर्दै आएको छ। गाउँपालिकाको अधिकांश भाग गाउँले भरिएको भएता पनि बाटोघाटो लगायत अन्य पूर्वाधारको विकासले ग्रामीण क्षेत्रमा पनि विभिन्न किसिमका व्यवसायहरूको सुरुवात हुँदै गएको पाइन्छ। सबै व्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउँदा व्यवसाय करमा उल्लेख्य मात्रामा आय सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

(ख) घरजग्गा बहाल करः

यस गाउँपालिकामा घरजग्गा बहाल कर विगतका आ.व.मा पनि सङ्कलन भई आएको छ। यो कर बढी मात्रामा व्यवसायिक प्रयोजन तथा संस्थागत रुपमा भाडामा दिने घरधनीबाट प्राप्त गरिंदै आएको छ। व्यक्तिगत प्रयोजनका लागि भाडामा लगाउँदा भाडा रकमको १० प्रतिशत मात्र सङ्कलन गर्दा करको दायरामा वृद्धि हुनेछ र आगामी आर्थिक वर्षमा बहाल कर पनि वृद्धि हुँदै जाने अनुमान गरिएको छ।

(ग) नक्सा पास दस्तुरः

यस गाउँपालिकामा बाटोघाटो लगायत अन्य पूर्वाधारको विकास सँगै पक्की घर तथा भवनहरूको निर्माण हुँदै गएको पाइन्छ। बस्ती विकास, सहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत निर्माण मापदण्ड, २०७२ अनुसार गाउँपालिकाबाट अनुमति नलिई निर्माण गरिएका घरहरूको अभिलेखीकरण गर्दा यस शीर्षकमा उल्लेख्य मात्रामा आय आर्जन हुने सम्भावना रहेको छ। भूमि आयोगले लालपूर्जा वितरण गरिसकेपछि नयाँ बन्ने घरमा नक्सा पास अनिवार्य गर्दा र बनिसकेका घरहरूको अभिलेखीकरण गर्दा उल्लेख्य मात्रामा दस्तुर सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ।

(घ) सम्पत्ति करः

यस गाउँपालिकामा प्राय घरहरू ऐलानी जग्गामा बनेका हुँनाले हालसम्म ती घरहरूबाट सम्पत्ति कर सङ्कलन भएको छैन। आगामी वर्षमा भूमि आयोगले लालपूर्जा वितरण गर्ने र सम्पत्ति कर सङ्कलनको लागि कार्यविधि बनाई सङ्कलन गर्दा आन्तरिक आयमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आकलन गरिएको छ।

(ङ) बहाल बिटौरी शुल्कः

यस गाउँपालिकामा विगतका आ.व.मा यस शीर्षकमा राजस्व सङ्कलन नभएकोमा आगामी आ.व.देखि यस शीर्षकलाई पनि दायरामा ल्याउँदा आन्तरिक आयमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आकलन गरिएको छ।

६.३ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन पश्चात्को आगामी तीन वर्ष (आ.व.२०८०/८१ देखि २०८२/८३) का लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरू प्रस्तुत गरिएको छ। राजस्वको प्रक्षेपण गर्दा विगतका ३ आ.व. को राजस्व वृद्धिदर, चालु आ.व. मा गरिएको अनुमान र चालु आ.व.को २०८० असोज १९ गते सम्म सङ्कलन भएको आयका आधारमा गरिएको छ। गत आ.व.मा नसमेटिएका आयका शीर्षकहरूको हकमा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापको आधारमा तथ्याङ्कमा आधारित भएर गरिएको छ। स्थानीय तहको आय वृद्धिदर कम्तीमा पनि मूल्यवृद्धि, जनसङ्ख्या वृद्धि र सेवाग्राहीको सङ्ख्यामा हुने वृद्धिसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी गर्दा कम्तीमा १० प्रतिशत हुने गरी गरिएको छ। आय प्रक्षेपणका

आधारहरूलाई शीर्षकगत रुपमा देहायअनुसार व्याख्या गरिएको छ।

तालिका नं. ३२ : आगामी आ.व.हरूका लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा)

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	२०८०/८१ कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	**३६७२८**	
११३१३	सम्पत्ति कर	३९६०	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	४९५४	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३२१	घर बहाल कर	४६२०	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३२२	बहाल बिटौरी शुल्क	५१००	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४५१	सवारी साधन कर	५०	आ.व. २०८१/८२ मा यस शीर्षकमा कुल सम्भावनाको 100 प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरूमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	०	अनुमान नगरिएको
१४६११	व्यवसाय कर	२३०३	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६३२	जडीबुटी कवाडी तथा जीवजन्तु कर	२००	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ४० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६९१	अन्य कर	२००	आ.व.२०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२५३	व्यवसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुर	२९३	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	५१२०	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको 80 प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम	५०	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	३०	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२१६	निजी धारा वापतको महशुल	०	अनुमान नगरिएको
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	२५	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४१५७	*ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री*	१००	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२१९	*फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क*	०	अनुमान नगरिएको
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	१०	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	२०८०/८१ कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	८०	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ति मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	५००	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	१००	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	१८१५	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	४७५९	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२००	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ६0 प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१०००	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	३६४	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२९१	पर्यटन शुल्क	३६५	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१०	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२०	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४५२९	अन्य राजस्व	५००	आ.व. २०८१/८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
ख.	**राजस्व बाँडफाँट**	**९५८८४**	
ख.१	***नेपाल सरकार***	***८६९३६***	
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी	०	अनुमान नगरिएको
१४१५५	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने जलस्रोत रोयल्टी	०	अनुमान नगरिएको
१४१५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विद्युत रोयल्टी	०	अनुमान नगरिएको
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मू.अ.कर	८६९३६	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	-	मु.अ. कर मा गाभिएको
ख.२	***प्रदेश सरकार***	***८९४८***	

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	२०८०/८१ कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
११३१५	घरजग्गा रजिस्ट्रेसन दस्तुर	४९५६	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	३८६७	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	२०	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	१०५	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**३७९६९४**	0
ग.१	***नेपाल सरकार***	***३४५३००***	0
१३३११	समानीकरण अनुदान	११६९००	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	२०९९००	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१३	सशर्त अनुदान पुँजीगत	३५००	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	१००००	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	५०००	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षासमेत)	०	अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
ग.२	***प्रदेश सरकार***	***३४३९४***	
१३३११	समानीकरण अनुदान	८५४४	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	८०००	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१३	सशर्त अनुदान पुँजीगत	७८५०	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	१००००	आ.व. २०८०/८१ का लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	२०८०/८१ कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	०	
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	०	अनुमान नगरिएको
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	०	अनुमान नगरिएको
	कुल जम्मा	५१२३०६	

६.४ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

गाउँपालिकाको गत तीन आ.व.को यथार्थ आय र चालु आ.व. अनुमान र प्राप्तिको आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनले पार्ने प्रभावको आधारमा आगामी तीन आ.व.को राजस्वको प्रक्षेपण राजस्व संकेतसहित तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ३३ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	२०७९/८० यथार्थ	२०८०/८१ अनुमान	२०८१/८२ प्रक्षेपण	२०८२/८३ प्रक्षेपण	२०८३/८४ प्रक्षेपण
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	११६४६	२२५००	२९६६९	३३२११	३७१९५
११३१३	सम्पत्ति कर	१,६११	७,१००	३१६८	३४८५	३८३३
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	७८४	०	३९६३	४३५९	४७९५
११३२१	घर बहाल कर	१,०८६	०	२७७२	३१८८	३६६६
११३२२	बहाल बिटौरी शुल्क	०	१००	४५९०	५२७९	६०७०
११४५१	सवारी साधन कर	०	०	५०	५५	६१
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	०	०	०	०	०
१४६११	व्यवसाय कर	१,०१९	३,६००	१८४३	२०२७	२२३०
११६३२	जडीबुटी कवाडी तथा जीवजन्तु कर	०	०	१६०	१७६	१९४
११६९१	अन्य कर	४१४	२००	१६०	१७६	१९४
१४२५३	व्यवसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुर	०	०	२३४	२५८	२८४
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	०	०	४०९६	४७१०	५४१७
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम	०	०	४०	४४	४८
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	०	०	२७	३०	३३
१४२१६	निजी धारा वापतको महशुल	०	०	०	०	०

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	२०७९/८० यथार्थ	२०८०/८१ अनुमान	२०८१/८२ प्रक्षेपण	२०८२/८३ प्रक्षेपण	२०८३/८४ प्रक्षेपण
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	०	३००	२०	२२	२४
१४१५७	*ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री*	०	०	८०	८८	९७
१४२१९	*फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क*	०	०	०	०	०
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	०	३५	८	९	१०
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	६	९५	६४	७०	७७
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ति मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	१६४	७०	४५०	४९५	५४५
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	०	०	६०	६९	७९
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	१	२००	१६३४	१७९७	१९७७
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	४,२४०	५,८०७	४२८३	४७११	५१८२
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१९१	२२०	१६०	१७६	१९४
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	५८१	३००	८००	८८०	९६८
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	१,४४४	१,९५०	२९१	३२०	३५२
१४२९१	पर्यटन शुल्क	०	०	२९२	३२१	३५३
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०	०	८	९	१०
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१०	१२३	१६	१८	१९
१४५२९	अन्य राजस्व	९५	२,४००	४००	४४०	४८४
ख.	**राजस्व बाँडफाँट**	७६,४७६	९०,८०३	१०५,४७३	११६,०२०	१२७,६२२
ख.१	***नेपाल सरकार***	६६५००	८६९३६	९५६३०	१०५१९३	११५७१२
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी	०	०	०	०	०
१४१५५	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने जलस्रोत रोयल्टी	०	०	०	०	०
१४१५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विद्युत रोयल्टी	०	०	०	०	०
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मू.अ.कर	६६,५००	८६,९३६	९५६३०	१०५१९३	११५७१२
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क					
ख.२	***प्रदेश सरकार***	९९७६	३८६७	९८४३	१०८२७	११९१०
११३१५	घरजग्गा रजिस्ट्रेसन दस्तुर	४,९५६	०	५४५२	५९९७	६५९६
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	५,०२०	३,८६७	४२५४	४६७९	५१४७

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	२०७९/८० यथार्थ	२०८०/८१ अनुमान	२०८१/८२ प्रक्षेपण	२०८२/८३ प्रक्षेपण	२०८३/८४ प्रक्षेपण
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	०	२२	२४	२७
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	०	११६	१२७	१४०
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	४०८०४३	३७९५४४	४१७६६३	४५७७५०	५०३५२५
ग.१	***नेपाल सरकार***	३७२३६७	३४५३००	३७९८३०	४१७८१३	४५९५९४
१३३११	समानीकरण अनुदान	११७,०७५	११६,९००	१२८५९०	१४१४४९	१५५५९४
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	२०९,६९२	२०९,९००	२३०८९०	२५३९७९	२७९३७७
१३३१३	सशर्त अनुदान पुँजीगत	१६,८५०	३,५००	३८५०	४२३५	४६५९
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	१४,४७७	१०,०००	११०००	१२१००	१३३१०
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	१४,२७३	५,०००	५५००	६०५०	६६५५
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत	०	०	०	०	०
ग.२	***प्रदेश सरकार***	३५६७६	३४२४४	३७८३३	३९९३७	४३९३०
१३३११	समानीकरण अनुदान	७,४०३	८,५४४	९३९८	१०३३८	११३७२
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	८,०००	७,८५०	८८००	८०००	८८००
१३३१३	सशर्त अनुदान पुँजीगत	०	७,८५०	८६३५	९४९९	१०४४८
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	६,०००	०	०	०	०
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	१४,२७३	१०,०००	११०००	१२१००	१३३१०
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत	०	०	०	०	०
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	०	०	०	०	०
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	०	०	०	०	०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	०	०	०	०	०
	कुल जम्मा	४९६१६५	४९२८४७	५५२८०५	६०६९८१	६६८३४१

परिच्छेद–सात: अपेक्षित नतिजा

७.१ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश

कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदानको विश्लेषण गर्दा गत आ.व.मा २.३५ प्रतिशत रहेको छ। चालु आ.व. मा आन्तरिक आयले कूल आयको ४.५७ प्रतिशत देखिन्छ। आ.व. मा आन्तरिक आयले २०८०/८१ मा कुल सम्भाव्यताको ८ प्रतिशत ओगटेको छ। आ.व. २०८३/८४ मा आन्तरिक आय कुल आयको ५.८२ प्रतिशत हुन सक्नेछ। आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण शारांशमा तल दिइएको छ।

तालिका नं. ३४ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा)

क्र. सं.	राजस्व शीर्षक	२०७९/८० यथार्थ	२०८०/८१ अनुमान	२०८०/८१ कुल सम्भाव्यता	२०८१/८२ प्रक्षेपण	२०८२/८३ प्रक्षेपण	२०८३/८४ प्रक्षेपण
क.	आन्तरिक आय	११६४६	२२५००	३६७२८	२९६६९	३३२११	३७१९५
ख.	राजस्व बाँडफाँट	७६४७६	९०८०३	९५८८४	१०५४७३	११६०२०	१२७६२२
	नेपाल सरकार	*६६५००*	*८६९३६*	*८६९३६*	*९५६३०*	*१०५१९३*	*११५७१२*
	प्रदेश सरकार	*९९७६*	*३८६७*	*८९४८*	*९८४३*	*१०८२७*	*११९१०*
ग.	अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण	४०८०४३	३७९५४४	३७९६९४	४१७६६३	४५७७५०	५०३५२५
	संघीय सरकार	*३७२३६७*	*३४५३००*	*३४५३००*	*३७९८३०*	*४१७८१३*	*४५९५९४*
	प्रदेश सरकार	*३५६७६*	*३४२४४*	*३४३९४*	*३७८३३*	*३९९३७*	*४३९३०*
	अन्य आन्तरिक अनुदान	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*
	जम्मा	४९६१६५	४९२८४७	५१२३०६	५५२८०५	६०६९८१	६६८३४१
	कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशत)	२.३५	४.५७	७	५.३७	५.४७	५.५७

७.२ आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण

यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँट, अनुदान तथा वितीय हस्तान्तरण सम्बन्धी तथ्याङ्कको आधारमा विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण, त्यसपछि राजस्व बाँडफाँट र सबैभन्दा थोरै आन्तरिक आय रहेको देखिन्छ।

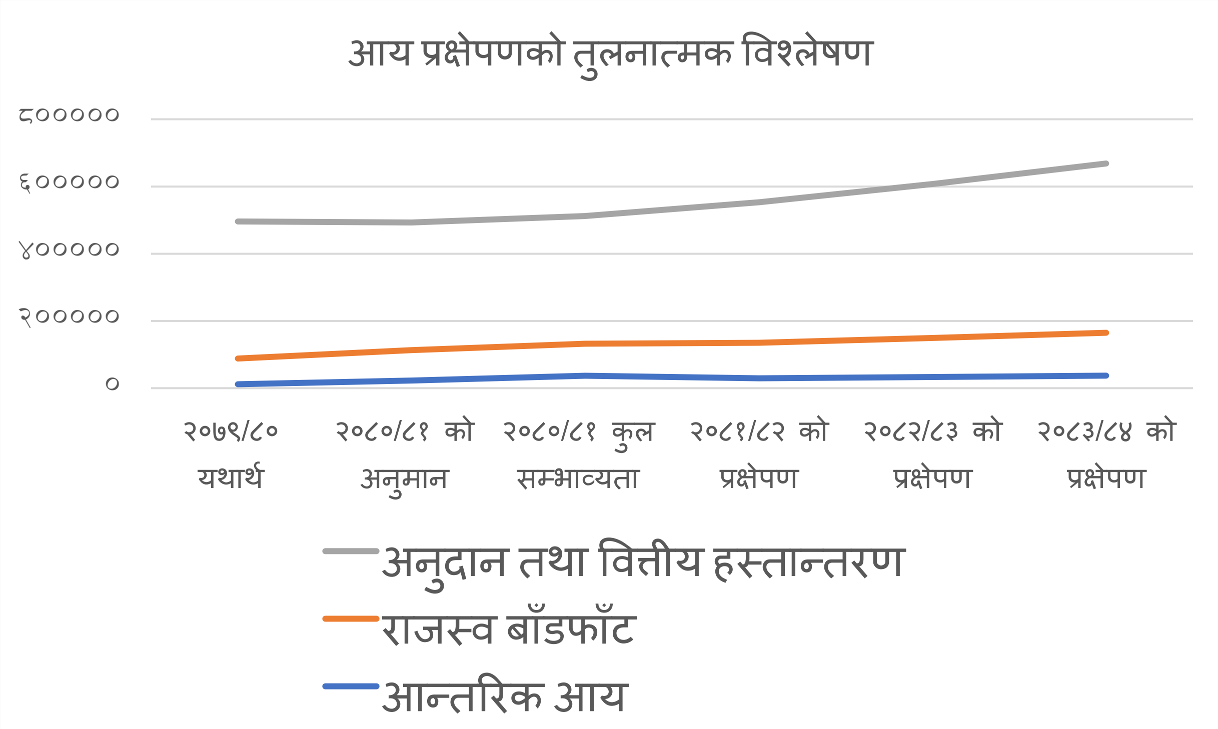

७.३ नतिजा तालिका

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेखित क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्दा तलशिलमा उल्लेख गरिए बमोजिमको नतिजा प्राप्त हुनेछ।

तालिका नं. ३५ : नतिजा तालिका

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	अन्तिम वर्ष (२०८३/८४)
असर	कूल बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	आन्तरिक आय	रु. ०००	२२५००	३९०२६
		आन्तरिक आयको हिस्सा	प्रतिशत	२.३५	५.८२
(क)	**कर राजस्व**				
प्रतिफल १	सम्पत्ति कर तिर्ने करदाताको अभिलेख तयार भएको हुनेछ ।	सम्पत्ति कर तिर्ने करदाता	सङ्ख्या	-	१०४४०
		कार्यविधि	सङ्ख्या	०	१
प्रतिफल २	मालपोत तिर्ने करदातको अभिलेख तयार भएको हुनेछ ।	मालपोत तिर्ने करदाता	सङ्ख्या	-	१२८००
		कार्यविधि	सङ्ख्या	०	१
प्रतिफल ३	घर तथा जग्गा बहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत सङ्कलन भएको हुनेछ ।	कार्यविधि	सङ्ख्या	०	१
		बहाल कर तिर्ने करदाता	सङ्ख्या	-	१,०२०

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	अन्तिम वर्ष (२०८३/८४)
प्रतिफल ४	सबै व्यवसायीहरू व्यवसाय करको दायरामा आएका हुनेछन।	व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान	पटक	-	३
		सार्वजनिक सञ्चार माध्यममार्फत आव्हान	पटक	-	३
		दर्ता भएका व्यवसाय	सङ्ख्या	५६६	१०६६
		उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधिहरूसँग छलफल र अन्तरक्रिया	पटक	नियमित	
		घरदैलो कार्यक्रम	पटक	०	३
(ख)	**गैरकर राजस्व**				
प्रतिफल १	ग्रामीण क्षेत्र लगायत बजार क्षेत्रमा निर्माण भएका घरहरू मापदण्ड अनुसारका हुँनेछन ।	नक्सा पास भएका घर	सङ्ख्या	२	३०
		अभिलेखीकरण भएका घर	सङ्ख्या	१९८	३००
ग)	**तथ्याङ्क व्यवस्थापन राजस्व परिचालन**				
प्रतिफल १	करदाता सङ्ख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ ।	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	पटक	०	३
		सार्वजनिक सञ्चार माध्यममार्फत आव्हान	पटक	०	३
(घ)	**राजस्व प्रशासन**				
प्रतिफल १	राजस्वसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरू उत्साहित भएका हुनेछन् ।	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	पटक	०	३
		बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान कार्यक्रम	पटक	०	३
		कर्मचारीहरूलाई तालिम सञ्चालन	पटक	०	३

परिच्छेद आठ:कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यस दस्तावेजको परिच्छेद ५ मा उल्लेखित राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याएको खण्डमा मात्र प्रक्षेपणमा उल्लेख गरिएको लक्ष्य पुरा हुन सक्दछ । कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका कार्यहरू सम्पन्न गर्न गाउँपालिकाले आफ्नै बजेट तथा अन्य सहयोगी निकाय तथा परियोजनाहरूबाट पनि सहयोग लिन सक्नेछ। गाउँपालिकाले आफ्नो वार्षिक योजना तथा बजेटमा राजस्व सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत निम्न क्रियाकलापहरू सञ्चालनका लागि बजेट व्यवस्था गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- राजस्व प्रशासन इकाई तथा वडा कार्यालयमा जडान गरिएको सफ्टवेयरमा आयका सबै शीर्षकहरूको दर समावेश गर्ने
- सम्पत्ति कर, मालपोत कर, घरजग्गा बहाल कर, तथा बहाल बिटौरी शुल्कको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कार्यविधिहरू तयारी
- करदाता शिक्षा कार्यक्रम तथा राजस्व सङ्कलन शिविर सञ्चालन
- कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तथा कर्मचारी प्रोत्साहन प्याकेज
- सवारी साधन कर, विज्ञापन कर तथा कवाडी करको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन
- राजस्व सङ्कलनको अनुगमन

गाउँपालिकालाई प्रदान गरिएको राजस्व अधिकारहरूमध्ये कतिपय अधिकारहरू विगतदेख नै उपयोग गरिंदै आएको छ । विगतका आ.व.मा नसमेटिएका राजस्वका अधिकारहरूमध्ये आय सङ्कलन हुन सक्ने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ ।

८.२ स्रोत व्यवस्थापन

यस राजस्व सुधार कार्ययोजनामा प्रस्तावित राजस्व सुधारका कार्यहरूलाई कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले आगामी आ.व.को वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका अलावा प्रस्तावित कार्यहरूलाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, विकास साझेदार निकाय तथा निजी संघ/संस्थाहरूसँग समेत समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

८.३ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्थाअनुसार यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाले राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आन्तरिक आम्दानीका स्रोतहरू पहिचान गर्न र स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आय अनुमान गर्ने कार्यमा सहयोग गर्दछ ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका उपलब्धी हासिल गर्न यस कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरूलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका लागि राजस्व परामर्श समितिलाई जिम्मेवार एवं सक्रिय बनाउनु जरुरी हुन्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रगति सम्बन्धी अनुगमन गर्न स्थानीय राजस्व परामर्श समितिलाई सहजीकरण गर्न गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा एक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको संरचना:

१)	अध्यक्ष	संयोजक
२)	उपाध्यक्ष	उपसंयोजक

३) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत — सदस्य

४) आर्थिक विकास समिति संयोजक — सदस्य

५) प्रतिनिधि, कन्चन उद्योग वाणिज्य संघ — सदस्य

६) प्रतिनिधि, नागरिक समाज वा टोल विकास संस्था — सदस्य

७) राजस्व प्रशासन इकाई प्रमुख — सदस्य सचिव

उद्योग वाणिज्य संघ र नागरिक समाजको तर्फका प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यलाई यस समितिले निर्णय गरी आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा समावेश गर्न सक्नेछ । आवश्यक पर्दाको समयमा उद्योग वाणिज्य संघ र नागरिक समाजको तर्फका प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यलाई यस समितिले आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा समावेश गर्न सक्नेछ। यसै गरी गाउँकार्यपालिकाले आवश्यकता महसुस गरेमा अन्य विषय विज्ञ व्यक्तिहरूलाई पनि आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा राख्न वा समितिको बैठकमा आमन्त्रण गरी आवश्यक सल्लाह सुझाव लिन सक्नेछ। अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको बैठक कम्तीमा चौमासिक रुपमा बस्नेछ तर समितिले आवश्यकता महशुस गरेमा आवश्यकताअनुसार अन्य समयमा पनि बैठक बस्न सक्नेछ। अनुगमन समितिले गर्नुपर्ने कार्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्ः

- राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरूका लागि आवश्यक पर्ने बजेटको व्यवस्था गरी गाउँसभाबाट पारित गराउने।
- सबै क्रियाकलापहरूका लागि शीर्षकगत रुपमा बजेट विनियोजनको व्यवस्था गर्न सम्भव नभएको अवस्थामा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि एकमुष्ठ बजेटको माग गर्ने।
- कार्ययोजनामा समावेश गरिएका क्रियाकलाप सम्पन्न गर्न सम्बद्ध शाखा÷इकाइका कर्मचारीलाई जिम्मेवारी तोक्ने।
- जिम्मेवार शाखा/इकाइ वा कर्मचारीले आफुसँग सम्बन्धित कार्य जिम्मेवारी पुरा गरे नगरेको अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने।
- जिम्मेवार शाखा/इकाइ वा पदाधिकारीहरूबाट सम्पन्न गरिएका क्रियाकलापको प्रगति विवरण चौमासिक रुपमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत सङ्कलन गरी समीक्षा गर्ने।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिबाट प्राप्त सुझावहरूलाई राजस्व परामर्श समितिमा वा गाउँकार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरी आवश्यक कार्वाही गराउने।
- राजस्व सुधार कार्ययोजनामा भएको क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक परेमा क्रियाकलाप संशोधन वा थप गर्न तथा जिम्मेवारीहरूको हेरफेर गर्नका लागि राजस्व परामर्श समिति समक्ष सिफारिस गर्ने।

प्रक्षेपित राजस्व असुलीमा देखिएका समस्याहरूको समधानका लागि तय गरिएका क्रियाकलापहरू गाउँकार्यपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्नुपर्नेछ। यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनकालागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था सिफारिस गरिएको छ।

(क) कार्यालयस्तरको अनुगमनः

यो राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन भए नभएको थाहा पाउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व प्रशासन इकाइ तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरू तथा वडा सचिवहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ। गाउँपालिकाले कम्तीमा महिनाको एक पटक बैठक बसी कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भए नभएको, लक्ष्यअनुसार राजस्व असुली भए नभएको, लक्ष हासिल गर्ने दिशातर्फ उन्मुख भए नभएको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत एवं कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः

राजस्व परामर्श समितिले राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई चौमासिक रुपमा सुझाव पेश गर्नुपर्दछ। त्यसैगरी आगामी आ.व.का लागि आयको अनुमान गर्नुभन्दा पहिले

विगतका आ.व.को आर्थिक ऐनको मूल्याङ्कन गरी आयका स्रोत, दर तथा दायरा र व्यवस्थापनमा हेरफेर गर्नुपर्ने भएमा सुधारका लागि क्रियाकलाप सिफारिस गर्ने र त्यसैको आधारमा आयको अनुमान गर्नुपर्दछ। यसका अतिरिक्त आर्थिक वर्षको समाप्ति पश्चात राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गर्नुपर्दछ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः

राजस्व परामर्श समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई कार्यपालिकाको बैठकमा छलफल गराई आवश्यक निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ। यस समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूका आधारमा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नुपर्ने भएमा आवश्यक निर्णय गर्नुपर्दछ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको पश्चात गाउँपालिकाले गरेको राजस्वको प्रक्षेपणको आधारमा गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्वमा के कस्तो असर पारेको छ भनी सङ्घीय अर्थ मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरूबाट अनुगमन गर्न सक्नेछन्।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ सन्दर्भ सामग्रीहरू

सन्दर्भ सामग्रीहरू	अध्ययनको विषय क्षेत्र
नेपालको संविधान	- राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँट (भाग ५ धारा ५६ देखि ६० सम्म) - स्थानीय आर्थिक प्रणाली (भाग १९ धारा २२८ देखि २३० सम्म) - संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको अधिकार सूची (अनुसूची ५ देखि ९ सम्म)
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	- राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँट (भाग ५ धारा ५६ देखि ६० सम्म) - स्थानीय आर्थिक प्रणाली (भाग १९ धारा २२८ देखि २३० सम्म) - संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको अधिकार सूची (अनुसूची ५ देखि ९ सम्म)
अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४	- राजस्वको अधिकार (परिच्छेदः २) - राजस्वको बाँडफाँट (परिच्छेदः ३) - अनुदानको व्यवस्था (परिच्छेदः ४) - वैदेशिक सहायता तथा ऋण (परिच्छेदः ५) - आय व्ययको प्रक्षेपण गर्ने (दफाः १८) - राजस्व प्रस्ताव तयार गर्ने (दफाः १९) - वित्तीय अनुशासन(परिच्छेदः ८) - नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले लगाउन सक्ने कर (अनुसूची १, २ र ३) - प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (अनुसूची –४)
राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४	प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँट तथा अनुदान (परिच्छेद ४)
केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी विषयमा भएका गरिएका संशोधनहरू
नेपाल सरकारको वार्षिक वजेट वक्तव्य र आर्थिक ऐनहरू	स्थानीय तहको राजस्व अधिकार क्षेत्रमा भएका वा हुने संशोधित प्रावधानहरू
प्रदेश सरकारको वार्षिक वजेट वक्तव्य र प्रदेश आर्थिक ऐनहरू	स्थानीय तह र प्रदेश सरकारबीच साझा अधिकार सूचीका विषयमा प्रदेश कानूनले गरेका व्यवस्थाहरू
एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४	स्थानीय तहको राजस्व प्रक्षेपणको ढाँचामा एकरुपताका लागि
स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण (प्रोफाईल)	स्थानीय तहको राजस्व अधिकार क्षेत्रमा पर्ने स्रोतहरूको आधार (Base) बारेको सूचना र तथ्याङ्क।
स्थानीय तहका विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू	स्थानीय राजस्व र आयको प्रवृत्ति विश्लेषण
संघ तथा प्रदेशले उपलब्ध गराएका कार्यविधि, दिग्दर्शन, ऐन कानूनका नमुनाहरू	स्थानीय तहको राजस्व अधिकारको उपयोगका लागि कानूनी र नीतिगत व्यवस्था
अन्य स्थानीय तहले विगतमा तर्जुमा	सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा

सन्दर्भ सामग्रीहरू	अध्ययनको विषय क्षेत्र
गरेका कार्ययोजनाहरू	
अन्य दस्तावेजहरू …………	सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा

अनुसूची २ तथ्याङ्क र सूचना सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम

राजस्व सुधार कार्ययोजना(RIAP)

तथ्याङ्क सङ्कलन फारम

.... गाउँ/नगरपालिका

क. राजस्वका स्रोतहरू तथा हालको परिचालनको अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
क.	कर राजस्व			
१.	सम्पत्ति कर	भएको	भएको	नभएको
२.	भूमिकर (मालपोत)			
३.	घरजग्गा बहाल कर			
४.	व्यवसाय कर			
५.	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)			
६.	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
७.	विज्ञापन कर			
८.	मनोरञ्जन कर			
ख).	गैर कर राजस्व			
ख.१	शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल			
९.	बहाल बिटौरी शुल्क			
१०	पार्किङ शुल्क			
११	पर्यटन शुल्क			
१२	परीक्षा शुल्क			
१३	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क			
१४	केबलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क			
१५	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१६	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
१७	अस्पताल सञ्चालन			
१८	एम्बुलेन्स सञ्चालन			
१९	दमकल सञ्चालन			
२०	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
२१	स्थानीय खानेपानी महसुल			
२२	स्थानीय विद्युत महसुल			
ग.	दस्तुर			
१.	नक्सा पास दस्तुर			
२.	सिफारिस/प्रमाणित दस्तुर			
३.	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर			
४.	नाता प्रमाणित दस्तुर			

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
५.	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर			
घ.	बिक्री तथा अन्य आय			
१.	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री			
२.	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री			
३.	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम			
४.	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त			
५.	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय			
६.	न्यायिक दण्ड जरिवाना			
७.	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना			

ख. करदाता तथा कर सङ्कलन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	आयका प्रकार	हाल सम्म दर्ता भएको सङ्ख्या	गत आ.व. २०७८/०७९		कैफियत
			कर तिर्नेको सङ्ख्या	सङ्कलित रकम	
१.	सम्पत्ति कर				
२.	भूमिकर (मालपोत)				
३.	घर जग्गा बहाल कर				
४.	व्यवसाय कर				
५.	सवारी कर				

ग. राजस्वमा आधारित तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू

ग.१ भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औसत मासिक बहाल दर
१	व्यापारिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरू नोटः निजी अस्पताल, कोल्ड स्टोर, निजी विद्यालय तथा क्याम्पस आदि			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासीय भवन/घरहरू			
४	कच्ची घरहरू (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
५	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर			
६	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर			
जम्मा				

ग.२ जग्गा सम्बन्धी विवरण(नोटः जग्गाको उपयोगिता तथा मूल्याङ्कनका आधारमा वर्गीकरण गर्ने।)

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मूल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१.				
२.				
३.				
जम्मा				

ग.३ सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित सङ्ख्या	कैफियत
१.	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		

२.	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ग.४ व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
१.	उद्योग				
२.	वित्तीय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, बिमा, मनि ट्रान्सफर आदि)				
३.	व्यापारिक मल, सपिङ सेन्टर				
४.	संस्थागत विद्यालय तथा कलेज				
५.	निजी अस्पताल				
६.	होटल तथा रिसोर्ट				
७.	डिलर तथा थोक विक्रेता				
८.	अन्य व्यवसायहरू				

ग.५ बिक्री गर्ने वस्तुसँग सम्बन्धित विवरण

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	वस्तुहरू	कुल उत्खनन तथा बिक्री योग्य परिमाण	कैफियत
१		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		
२		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		

ग.६ जडीबुटी तथा कवाडी वस्तुको व्यवसायिक उपयोग

क्र.सं.	वस्तुहरू	एकाइ	अनुमानित सङ्कलन परिमाण	बजार बिक्री मूल्य
क.	जडीबुटीजन्य वस्तुहरू			
ख.	कवाडीजन्य वस्तुहरू			

ग.७ नक्सा पास सम्बन्धी विवरण (प्राविधिक शाखा)

क्र.सं.	विवरण	हाल सम्म (जम्मा)	आ.व. २०७८/७९ मा	चालु आ.व.मा हुन सक्ने अनुमान
१.	नक्सा पास लागु भएको मिति			
२.	नक्सा पास सङ्ख्या			
३.	अभिलेखीकरण सङ्ख्या			
	औसत नक्सा पास हुने घरको क्षेत्रफल (वर्ग मिटर)			
४.	नक्सा पास बापत सङ्कलन हुने औसत दस्तुर			
	हालसम्म नक्सा पास भएको सबैभन्दा ठुलो संरचना			
	क्षेत्रफल			
	नक्सा पास भएको आर्थिक वर्ष			

घ. सम्पत्ति परिचालन (जिन्सी शाखा)

घ.१.स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेका स्थान	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)	कैफियत
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

घ.२. स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

घ.३. स्वमित्वमा रहेका र बहालमा भएका मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण

क्र.सं.	मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण	विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

ङ. निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	एकाइ र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)	कैफियत
१.	फोहरमैला व्यवस्थापन					
२.	खानेपानी/धारा					
३.	बिजुली					
४.	ढल निकास					
५.	सडक बत्ती					
६.	सार्वजनिक शौचालय					
७.	पार्क					
८.	पर्यटकीय स्थल					
९.	हाटबजार					
१०.	पशु वधशाला					
११.	बसपार्क					
१२.	अन्य पार्किङ क्षेत्र					
१३.	एम्बुलेन्स सञ्चालन					
१४.	दमकल सञ्चालन					

च. ठेक्का कायम भई वा अमानतबाट आय सङ्कलनको अवस्था

क्र.सं.	विवरण	स्थल	गत आ.व. २०७८/०७९		चालु आ.व. २०७९/०८०		
			परिमाण	ठेक्का लागेको / सङ्कलन भएको रकम	परिमाण	न्युनतम ठेक्का रकम	ठेक्का लागेको / सङ्कलन भएको रकम
१	स्लेट						
२	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो						
३	काठ, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर						
४	विज्ञापन						
५	हाटबजार						

क्र.सं.	विवरण	स्थल	गत आ.व. २०७८/०७९		चालु आ.व. २०७९/०८०		
			परिमाण	ठेक्का लागेको / सङ्कलन भएको रकम	परिमाण	न्युनतम ठेक्का रकम	ठेक्का लागेको / सङ्कलन भएको रकम
६							

अनुसूची ३ अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति

मिति: २०८०/४/२६

आज मिति २०८०/०४/२६ गते मंगलवारका दिन कन्चन गाउँपालिका गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयको आयोजना र सहयोगी संस्था पानारोमा रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.को प्राविधिक सहयोगमा कन्चन गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम अन्तर्गत गाउँपालिका भित्रका राजस्व संकलनका सम्भाव्य क्षेत्रहरु, स्थानिय तहको राजस्वसंकलन सम्बन्धी अधिकार क्षेत्र, गत विगतका वर्षहरुको राजस्व संकलनको अवस्था, नीति कार्यविधि लगायत विविध विषयमा तपसिल बमोजिमको उपस्थितिमा कार्यक्रम सम्पन्न गरियो।

सफल गरी

उपस्थिती:

	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
१	श्री नवराज ढकाल	गा.पा. अध्यक्ष	
२	श्री मौसमी थापा मगर	गा.पा उपाध्यक्ष	
३	श्री सागर गौतम	प्र.प्र.अ.	
४	श्री हरिनारायण थारु	वडा १ अध्यक्ष	
५	" केशर बहादुर श्रेष्ठी	वडा ४ "	
६	" रञ्जना थारु	कार्यपालिका सदस्य	
७	" सुशिला थापा	" "	
८	" राम प्रसाद गौतम	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	
९	" सुबोध ज्ञवाली	इन्जिनियर	
१०	" गिरीराज अर्याल	अधिकृत छैठौं	
११	" चक्रपाणी पौडेल	पशु प्राविधिक	
१२	" पुष्पराज शर्मा	निकुञ्ज (मध्यवर्ती क्षेत्र) अध्यक्ष	
१३	" दिनानाथ आचार्य	ने.क.पा.-एमाले	
१४	" प्रेम चन्द्र पौडेल	[illegible]	
१५	" लिलाराम खनाल	र.ज.मो. कन्चन अध्यक्ष [illegible]	
१६	" रुद्र बहादुर पुन मगर	रा.प्र.पा. कंचन ३	
१७	" चन्द्रावती कुमारी चौधरी	कंचन-४	
१८	" जोति नारायण आचार्य	कंचन ५	
१९	" विपिन भट्टराई	वन प्राविधिक	
२०	सुरेन्द्र पोखरेल	MIS अपरेटर	
२१	" मञ्जु भण्डारी	लेखा सहायक	
२२	मगरे पाल गडरिया	क.अ.	

२३	श्री रश्मिकान्त खनाल	क. क. नि.
२४	श्री ध्रुवराज दाहाल	ओ. अ.
२५	श्री राधा महराई	स. क. वि. नि.
२६	श्री गंगा शर्मा	सब. ई.
२७	श्री अमृत लोहनी	कि. पा. स. के.
२८	श्री सन्तोष श्रेष्ठ	लो. अ.
२९	श्री महेन्द्र कुमार	प्रा. नि.
३०	श्री पुरुषोत्तम प्रसाद कुसाल	स. पंचायत
३१	श्री लक्ष्मण भण्डारी	आ. ले. प.
३२	श्री चन्द्रमति घिमिरे	अध्यक्ष, नेकपा
३३	श्री गणेश सुनार	जनता समाजवादी
३४	श्री सं. चित्रलाल बुढाथोकी	एकीकृत
३५	श्री देविराम रेग्मी	सभापति नेपाली काङ्ग्रेस
३६	श्री एकादशी शर्मा	कार्यपालिका
३७	श्री अम्बिका कुमारी पुन	वडा सदस्य
३८	श्री सुकमाया दर्जी	कार्यपालिका सदस्य
३९	श्री दिनेश घिमिरे	रेडियो कन्चन सञ्चार प्रकाश
~~४०~~	~~श्री देवी~~	प्रशिक्षक
४०	श्री सुरेन्द्र पहरी	पानारोमा रिसर्च सेन्टर
४१	श्री जयराम पाण्डे	,, ,, ,,

अनुसूची ४ अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू

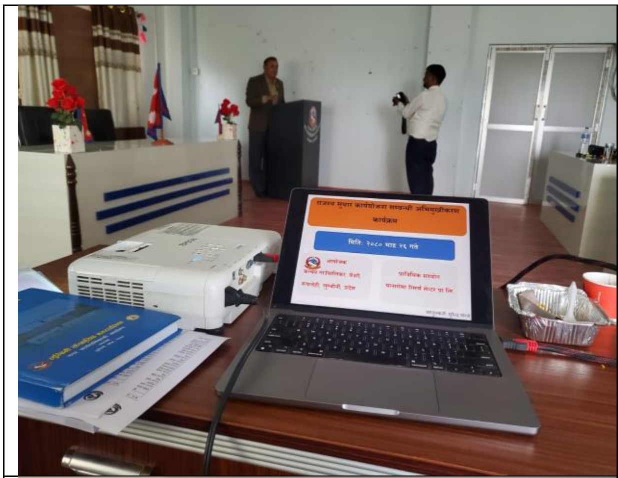

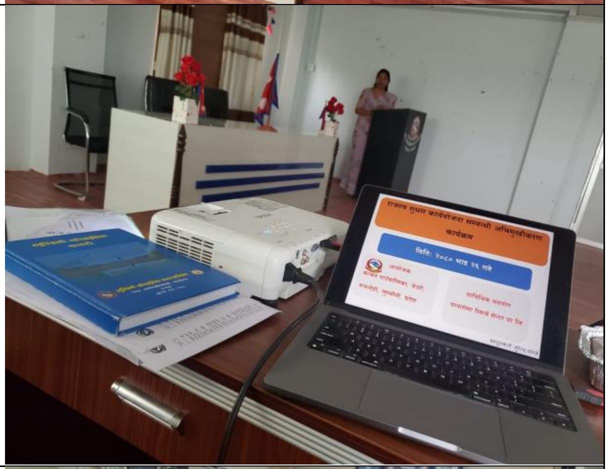

अनुसूची ५ प्रस्तुतीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू

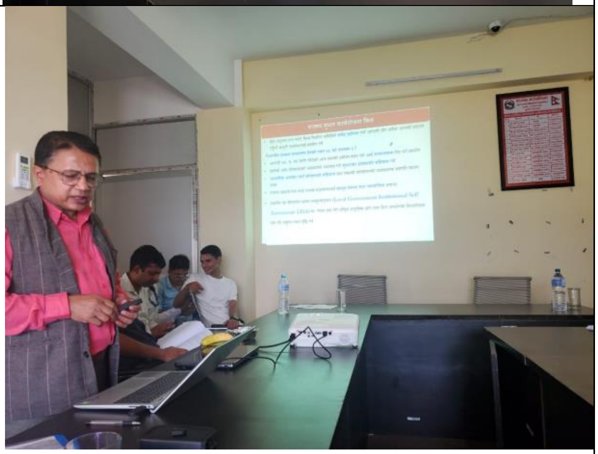

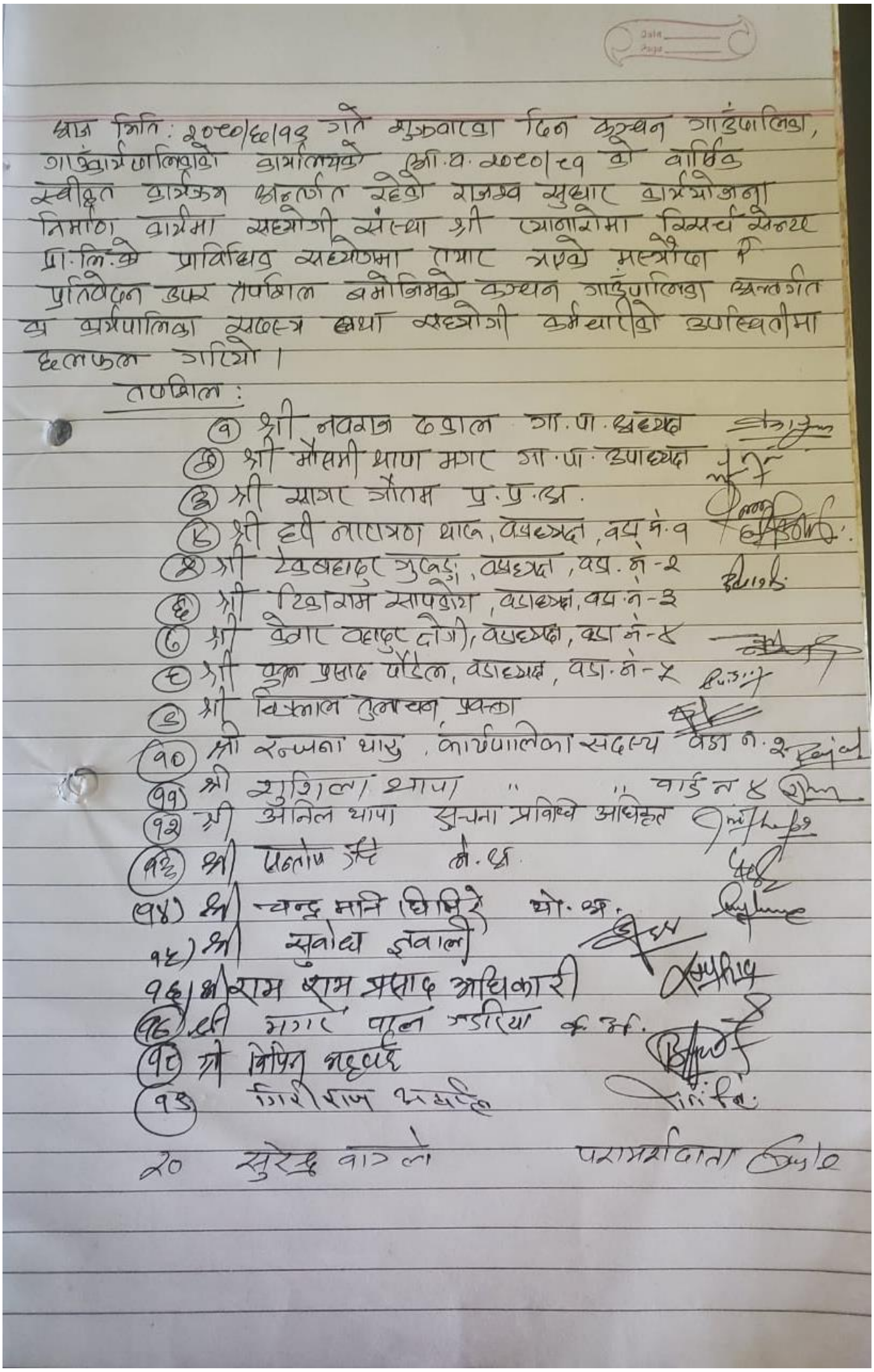
आज मिति: २०८०/८०/१३ गते शुक्रवारका दिन कुस्मन गाउँपालिका, गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयको आ.व. २०८०/८१ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अन्तर्गत रहेको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण कार्यमा सहयोगी संस्था श्री ध्यानारोमा रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.को प्राविधिक सहयोगमा तयार गरेको मस्यौदा प्रतिवेदन उपर तपसिल बमोजिमको कुस्मन गाउँपालिका अन्तर्गत का कार्यपालिका सदस्य तथा सहयोगी कर्मचारीको उपस्थितीमा छलफल गरियो।

तपसिल:

(१) श्री नवराज दवाल गा.पा.अध्यक्ष
(२) श्री मौसमी थापा मगर गा.पा. उपाध्यक्ष
(३) श्री सागर गौतम प्र.प्र.अ.
(४) श्री हरी नारायण थापा, वडाध्यक्ष, वडा नं. १
(५) श्री टेकबहादुर गुरुङ, वडाध्यक्ष, वडा नं-२
(६) श्री टिकाराम सापकोटा, वडाध्यक्ष, वडा नं-३
(७) श्री केदार बहादुर दोजी, वडाध्यक्ष, वडा नं-४
(८) श्री कृष्ण प्रसाद पौडेल, वडाध्यक्ष, वडा नं-५
(९) श्री विक्रमलाल तुलाचन, प्रवक्ता
(१०) श्री रन्जना थापा, कार्यपालिका सदस्य वडा नं. २
(११) श्री सुशिला थापा " " वार्ड नं ४
(१२) श्री अनिल थापा सुचना प्रविधि अधिकृत
(१३) श्री सन्तोष [illegible] लै.अ.
(१४) श्री चन्द्र मनि घिमिरे यो.अ.
(१५) श्री सुवोध ढकाल
(१६) श्री राम शाम प्रसाद अधिकारी
(१७) श्री मगर पाल रुडिया क.अ.
(१८) श्री विपिन अधिकारी
(१९) गिरीराज [illegible]
२० सुरेन्द्र वाग्ले परामर्शदाता